

**Makitu ki dɔkete ki Pol ndangi
adi
Korenti'gi
Ta dɔ makitu'ti ki dɔkete ki
Pol ndangi adi korenti'gi**

Makitu kin, Pol ndangi adi Korenti'gi to njekul de'gi lə Luwə ə ndigi kul njekawnan ki inbe ində ginn'de bebo Korenti'ti be. Kagilo'ə'ti kin, Korenti in burədɔ ngann be'gi ki Rɔm on dɔ'de dɔnangi Akay'ti. Korenti in bebo ki gati ki ra ki me'ti to mbar mbar. Nyamaji ki ɔjido nyajibəlbe'gi to'i'ti ngayn tɔ. Ra yo'gi ki dangi dangi num, ra kaya kaa ɓar tɔ'de ki dum tɔ. Me nya'gi'ti ki majel kin ə, njekawnan ki indəi ginn'de ngɔsine ɓay kin a sangi row kadi panjiyə'de to ki go Poyta ki maji'ti ki ingəi. Ginn'ə kin ə ndangi makitu uləi adi Pol kadi toji'de gorow taa nan, ki ta ki dɔ kusɔ da ki de'gi ɓari yo, ta ki dɔ kadikare'gi ki dangi dangi ki Ndil Luwə kanyi njekawnan'gi kadi rai kulə dɔnan'ti dann'de'ti. Njekawkulə Pol təl lə'de'ti ɔjido nya'gi kakin ningə təl ra dɔ'ti non el'de ta dɔ ganginan ki dann njekawnan'ti, hal kaya ki ra, səkinan lə njekunme'gi dann'de'ti non njegangita ki dɔnangi'ti ne, kon mudɪ nam lə Burəbe, ki kində taa lo koy'ti. Me nya'gi'ti kin pəti Pol toji hal ki panjiyə ki ndigi to'ti ki kadi njekunme'de kadi Kirisiti awi'n (13).

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1.1-9. Gang-

inan'gi ki dann njekawnan'ti 1.10-4.21. Panjiyø ki majel læ njekunme'gi dann njekawnan'ti 5-6. Ta dɔ taa nan'ti 7. Taa k'inyø taa læ njekunme ngang'a to non 8-10. Kadi burnan goto lo kawnan'ti, ningø ndiginan 11-14. Te lo koy'ti 15. Mbon nyamaji'gi ki nan'ti tado nje ki Jerujalem, kojitara kaw mbah ki kuwø ji nan 16.

Kuwø ji nan

¹ Par ki rɔ'm'ti m'in Pol ki Luwø bari'm kigo me ndigi'ti li'ø kadi m'in njekawkulø læ Jeju Kirisiti. Nan'ti ki ngonkon'je Sositenn*,

² j'uwø ji njekawnan'gi ki sii Korenti'ti†, j'uwø ji nje ki Luwø ɔr'de me majel'ti kɔ ki gorow kindø rɔ nan'ti me to Jeju Kirisiti, j'uwø ji nje ki Luwø bar'de to de'gi ki kar njay læ'ne, j'uwø ji de'gi pæti ki, me lo'gi'ti ki dangi dangi, isi bari to Burøbe læ'je Jeju Kirisiti, Burøbe læ'de ki Burøbe læ'je.

³ Kadi memaji ki kisimaji læ Baw'je Luwø ingi ki Burøbe Jeju Kirisiti in nan'ti sese.

Ramaji Lø Luwø me Kirisiti'ti

⁴ M'ra oyo Luwø læ'm ki ndo'gi ndo'gi tado læ'se. M'ra'a oyo ojido memaji li'ø ki to dɔ'se'ti me kindø rɔ nan'ti me to Jeju Kirisiti.

⁵ Tado me kindø rɔ nan'ti ki Kirisiti kin ø maji uri'n'se me kujita'ti ki me nya gær'ti.

⁶ Naji ki man ki dɔ Kirisiti'ti in ki man ki togi dann'se'ti,

---

* **1:1 1.1** KNK 18.17 † **1:2 1.2** KNK 18.1

⁷ adi kadikare madi kare ki du'se goto. Isi ngingəi ndo ki Burəbe lə'je Jeju Kirisiti a te'n bus.

⁸ Kirisiti inbe ki do'ne a adi'se togi kadi uwəi ro'se ba biti do'boy ndo'ti. A adi uwəi ro'de ba kadi ndo təl Burəbe Jeju Kirisiti ə in ki ta do'se'ti el.

⁹ Tado Luwə ki nje bar'se, ulə'se nan'ti ki Ngonn'o Jeju Kirisiti ki Burəbe lə'je, in Luwə ki nje ra nya ki low'ə'ti.

¹⁰ Ngannkon'm'gi, m'ndəji'se me to Burəbe'ti lə'je Jeju Kirisiti kadi adi ndu'se in nan'ti. Adi gangi nan goto dann'se'ti. Maji kadi adi ta mər'se'gi ki hangal'se'gi in nan'ti kareba.

¹¹ Tado ri ə m'elta kin be wa ngannkon'm'gi? M'el be tado de'gi ki Kolowe'ti eli m'in ta gakinan lə'se adi'm'in m'oo.

¹² Ningə nya ki m'ge kadi m'el'se, m'oo toki dann'se'ti de madi ene: «M'in de lə Pol», ki nungi ene: «M'in de lə Apolosi‡», ki rangi ene: «M'in de lə Piyər», ə in ki rangi bay ene: «M'in lə Kirisiti».

¹³ Eke Kirisiti gangi ro'ne'gi dana wa? Ke in Pol ə bəri'ə do kagidəsi'ti tado lə'se wa? Ke rai'se batəm me to Pol'ti wa?

¹⁴ M'ra oyo Luwə toki ra adi m'ra batəm de madi kare dann'se'ti el. De'gi ki m'ra'de batəm in Kirisipusi§ ingi ki Gayusi par.

¹⁵ De madi kare ki a ene rai'ne batəm me to'm'ti goto.

¹⁶ De'gi ki m'ra'de batəm bay to ə in nje ki me kəy'ti lə Stepanasi. Ki rangi to non ningə, m'oo el nga.

---

‡ 1:12 1.12 KNK 18.24 § 1:14 1.14 KNK 18.8

17 In tado kiləmbər Poyta ki maji ə Kirisiti ulə'm, um in tado ra batəm el. Kiləmbər Poyta ki maji kin in ki gosita ki ta'ti el. Re in ki gosita ki ta'ti ningə, koy Kirisiti dɔ kagidəsi'ti a təl nya ki nda'a goto.

Kirisiti in tɔgi ki tər lə Luwə

18 Mbər koy Kirisiti dɔ kagidəsi'ti in ta mbo ki rɔ de'gi'ti ki isi awi tuji'ti. Nan ki rɔ'je'ti j'in ki j'ingəi kaji ningə in tɔgi lə Luwə.

19 Makitu lə Luwə ene: «M'a m'tuji tər lə nje tər'gi, ningə nje nya gəri'gi, m'a m'row ta nyagər lə'de kadi təl nya ki kare*.»

20 Nje tər in ra be? Njendo ndukun in ra be? Nje manji ta in ra be dɔkagilo'ti kin? Tər lə de ki dɔnangi'ti ə Luwə təl'ə nya ki mbo'ti.

21 In be tado tər ki dɔnangi'ti ne asi kadi aw ki de'gi adi gəri tər lə Luwə el. In be ə Luwə ndigi ngayn kadi n'aji de'gi ki uni me'de adi'ə. De'gi ki adi'ə me'de ki gorow kiləmbər Poyta ki maji ki de oo ə to to ta mbo yo.

22 *Juwipi'gi dəji kadi n'oyi nyakɔji, Gireki sangi tər tɔ.

23 Ki sow dɔ'je ningə, j'iləmbər Kirisiti ki bəri'ə dɔ kagidəsi'ti. Mbər kin təl jigi tugə Juwipi'gi, ə in ta mbo ki rɔ de'gi'ti ki in Juwipi'gi el tɔ.

24 Nan ki rɔ de'gi'ti ki in Juwipi'gi el ki Luwə bar'de ningə, mbər lə Kirisiti kin ə in tɔgi ki tər lə Luwə tado lə'de.

---

* 1:19 1.19 Ejay 29.14

²⁵ Tado ta mbo læ Luwə kin in tər ki utə tər læ de'gi, ə tōgi goto læ Luwə kin in tōgi ki utə tōgi læ de'gi tō.

²⁶ Ngannkon'gi, indəi kum'se maji oyi. Dann'se'ti ki Luwə bar'se kin, nje tər'gi kigo darō'ti in ngayn el, nje tōgi'gi in ngayn el, nje tōbar'gi in ngayn el tō.

²⁷ Ningə kadi in gəri toki Luwə mbəti nya'gi ki nje tōgi el ki dōnangi'ti ne kadi ulə'n rōsol dō nya'gi'ti ki nje tōgi.

²⁸ Luwə mbəti nya'gi ki kum'ə goto, nya ki de'gi kidi'de dōnangi'ti, nya'gi ki in nya madi el, tado row'n ta nya'gi ki de'gi oy nda'de.

²⁹ Be kadi de madi ində gu'ne non Luwə'ti el.

³⁰ In Luwə ə ulə'se nan'ti me tō Jeju Kirisiti. Nan ki bone in tər lə'je ki in rō Luwə'ti. In ə, ki gorow li'ə, Luwə ɔri'n ta dō'je'ti, adi j'ar njay, taa'je ilə'je taa ji majel'ti.

³¹ In be toki Makitu læ Luwə el'n ene: «De ki ge kində gu'ne ningə, maji kadi un Burəbe ə ində'n gu'ne†.»

2

Kiləmbər Poyta ki maji læ Pol

¹ Ngannkon'gi, loki m'aw dann'se'ti, m'ilə'se mbər poyta ki rōta'ti læ Luwə, ki to lo kiyə'ti, in ki nyagər ki aldo'se eke ki tərta ə m'ilə'n'se mbər kin el.

² Tado loki m'in dann'se'ti, nya ki rangi ki m'un ndu'm dō'ti goto. M'sangi kadi gəri Kirisiti par kareba. Adi in Kirisiti ki bəri'ə kagidəsi'ti.

---

† **1:31 1.31** Jeremi 9.23

³ Loki m'in dann'se'ti, m'in me togi goto'ti. M'el'se ta me dadi'ti ki bol.

⁴ Nya ki m'ndo'se ki mbær Poyta ki maji ki m'ilə'se kin, in ki ta nyagər læ de el. In kigo kɔji togi'ti læ Ndil Luwə.

⁵ Be kadi kunme kadi læ'se ulə ngirə'ne dɔ nya gər'ti læ de el, nan dɔ togi'ti læ Luwə yo ta.

⁶ Ningə, j'in kaa ji ndo njekunme'gi ki togi me ndil'ti ki me tər tɔ. Nan k'in ə in tər læ de'gi ki dɔnangi'ti ne el. Taa in tər læ njetogi'gi ki dɔnangi'ti ne ki ndɔ madi ə a tuji kin el tɔ.

⁷ J'iləmbær tər læ Luwə. Tər ki to lo kiyə'ti biti bɔne. In tər ki Luwə ində dɔ'a dana kete non kində dɔnangi'ti tado tɔbar læ'je.

⁸ Tər ki de kare ki dann nje togi'gi'ti ki dɔnangi'ti ne ki gər goto. Re kum'de te dɔ tər'ti kin ə re a bəri Burəbe ki nje tɔbar kagidəsi'ti el.

⁹ Ningə, toki makitu læ Luwə el'n, in nya ki kum'de oo el, in nya ki mbi de oo el, in nya ki de mər me'ne'ti el tɔ. In nya ki Luwə ində dɔ'a dana tado læ de'gi ki ndigi'ə*.

¹⁰ Nga ningə, Luwə te ki dɔ'a adi'je ki gorow læ Ndil. Tado Ndil oo ginn nya'gi pəti. Ndigi ra'gi læ Luwə ki to lo kiyə'ti kaa Ndil oo.

¹¹ Ki ɔjido de, de madi ki gər nya'gi ki to rɔ madi'ne'ti goto. In ndil ki to rɔ de'ti kin par ə gər nya'gi ki to rɔ'a'ti. In be ə, yan Luwə kaa to be tɔ. Ndil Luwə ki kar'ne ba par ə gər nya'gi ki to rɔ Luwə'ti.

¹² Nga ningə, ndil ki in me'je'ti j'ingi kin in ndil ki dɔnangi'ti ne el, nan in Ndil ki in ta rɔ Luwə'ti nu, kadi ji gəri'n nya'gi ki Luwə adi'je

---

* 2:9 2.9 Ejay 64.3, 52.15

kigo memaji'ti li'ə.

¹³ Ningə, j'el taa ki row nyagər lə de el, nan ki row lə Ndil Luwə. In be ə, j'isi j'or ginn nya ki rəta'ti lə Ndil, j'adi de'gi kigo Ndil'ti.

¹⁴ De ki aw ki Ndil Luwə me'ne'ti el, asi kadi ingə nya ki rəta'ti ki in rə Luwə'ti el. Tado in Ndil Luwə par kareba ə adi de gər nya'gi ki rəta'ti kin.

¹⁵ De ki aw ki Ndil Luwə me'ne'ti asi gangi ta do nya'gi'ti pəti, ningə de ki rangi asi gangi ta do'a'ti el.

¹⁶ Makitu el ene: «Nan ə gər mərta lə Burəbe wa? Ke nan ə asi koj'ɔ ta wa†?» De'ə goto, nan j'in, j'awi ki mərta lə Kirisiti.

3

Gangi nan ki to dann nje kawnan'gi'ti ki Korenti

¹ Ngannkon'gi, ki rəta'ti ə, ta ki m'el'se kete kin m'el'se to de'gi kigo darɔ'ti, to de'gi ki in ngann'gi ki du me kunme me tɔ Kirisiti'ti. M'el'se ta to de'gi kigo ndil'ti el.

² In tado kin ə, m'adi'n'se nyakusɔ ki ngan el, m'adi'se mba yo. Tado togi'se asi kadi soi nya ki ngan el. Biti bone kin kaa asi kadi soi nya ki ngan el,

³ tado in de'gi kigo darɔ'ti bay. Toki ni ki gakinan in dann'se'ti, in de'gi ki go darɔ'ti el wa? Ningə panjiyə'se to to panjiyə de ngəndul be tɔ el wa?

⁴ Loki de madi ene n'in de lə Pol, ningə ki nungi ene n'in de lə Apolosi kin ke in njiyə kigo darɔ'ti el eke in ri wa?

† 2:16 2.16 Ejay 40.13

⁵ Apolosi ki Pol in nan'gi wa? Apolosi ki Pol in njekuləbər'gi lə Luwə. In njekuləbər'gi ki gorow lə'de ə uni me'se adi Burəbe. De ki ra dann'je'ti ra kulə lə'ne toki Luwə adi'n'ə.

⁶ M'in m'duw ko, Apolosi in njera mann dɔ'ti, ningə Luwə ə in njera kadi uwə.

⁷ Nje man ko ki njera mann dɔ'ti in nya madi el. De ki kadi tɔ'a bar dɔ'ti in Luwə ki njera kadi togi.

⁸ Nje duw'ə ki njera mann dɔ'ti asi nan. Ningə de ki ra dann'de'ti a ingə nyakugə goji ki asi ta kulə li'ə ki ra.

⁹ Tado j'in madikulə'gi lə nan me kulə'ti lə Luwə. Ningə ingi, in ndoo lə Luwə, in key kində'gi li'ə.

¹⁰ Kigo memaji'ti lə Luwə ki ulə'n kulə lə'ne ji'm'ti, m'ində ngirə kulə dann'se'ti to nje kində ngirə kulə ki maji. Ningə ki ngosine kin de ki rangi ində ta ji'm. K'in ə, kadi de ki ində ta kulə kin ə, ində kum'ne go kində'ti ki a ində maji.

¹¹ De a ində ngirə kulə kin rangi el nga. Ngirə kulə kaa ə to ne ə in Jeju Kirisiti par.

¹² Nga ningə re de ində ta kulə kin ki nar ɔr, eke nar arjan, eke ki mbal ki ndolo, ində ki kagi, eke bunə mu, eke ki kadi nya kaa, a to ki taga.

¹³ Tado ndo gangi ta'ti ə, nya'gi pəti ginn'de a te, ningə por a nan togi kulə'gi pəti kadi de'gi a oy maj'a ki maj'a el.

¹⁴ Re kulə ki de ində dɔ ngirə'ti kin, ngan ra taa ningə, be'ə a ingə nyakugə goji'ne.

¹⁵ A kin ə, kulə kin por on'a tɔ ningə, be'ə a ingə nyakugə goji'ne el. De kin a ingə kaji, nan in kaji ki a te'n ta por'ti jati jati.

16 Gəri toki in kəy kisi Luwə el wa, ningə Ndil Luwə isi me'se'ti el wa?

17 Re de tuji *Kəy lə Luwə ningə, Luwə a tuji de'ə kin tɔ. Tado Kəy lə Luwə ar njay, ningə ingi ə in Kəy lə Luwə.

18 Maji kadi de ndam ki rɔ'ne el. Kin ə re dann'se'ti, de madi oo rɔ'ne to nje tər kigo tamər'ti ki dɔnangi'ti ne ningə, maji kadi de'ə kin təl rɔ'ne mbo'ti. Təl rɔ'ne mbo'ti kadi to ingə'n tər ki rɔta'ti.

19 Tado tər ki dɔnangi'ti ne Luwə oo kadi in dɔ majel. Be ə makitu lə Luwə ene: «Luwə uwə nje tər'gi ki ta me ta ngom'gi'ti lə'de.»

20 Taa təl el bəy tɔ ene: «Luwə gər mərta lə nje tər'gi, ningə oo kadi in nya madi el.»

21 Maji kadi de madi un de'gi ində'n gu'ne el, tado nya'gi pəti in yan'se.

22 In Pol, eke Apolosi, eke Piyər, eke dɔnangi, eke kisikidɔtaa, eke koy, eke nya'gi ki bɔne eke ki lo ti'ti, nya'gi kin pəti in yan'se.

23 Ningə ingi, in nya Kirisiti, ə Kirisiti in yan Luwə tɔ.

4

Kuləra njekawkulə'gi

1 Ningə, maji kadi oyi'je, m'in eke Apolosi, to njekuləbər'gi lə Kirisiti. Oyi'je to njengəm nya'gi lə Luwə, nya ki rɔta'ti ki to lo kiyə'ti.

2 Nga ningə, nya ki bə nje nya a ge rɔ njengəm nya'ti, in nje ra nya ki low'ə'ti par.

3 Ki ɔjido'm, ta kadi ingi, eke njegangita dɔ de'gi'ti, gangi ta ki dɔ'm'ti kin ra'm bɔl el. Ta

m'inbe ki do'm, m'gangi ta do ro'm'ti el to. Tado m'ra nya ki majel el.

⁴ Ningə, in kin ə a ra kadi m'in de ki Luwə təl'm de ki dana takum'ne'ti el. Burəbe inbe ə a gangi ta do'm'ti.

⁵ Nya kin ə, maji kadi in gangi ta do de'ti kete non dokagilo'ə'ti el. Nginəi dokagilo ki Burəbe a re ə, nya'gi ki toi lo kiyə'ti me lo ki diw'ti, a ulə kunji do'de'ti kadi toi taga wangi takum de'gi'ti. Ningə a te ki ginn ndigira lə de ki ra ki to me'i'ti. Lo kin'ti, Luwə a ulə toji do de'ti ki ra, kigo kulə ra'a'ti.

⁶ Ngannkon'gi, m'el'se ta kigo kuj'ə'gi ki dangi dangi ojido Apolosi num, ojido'm m'inbe num, kadi ndoi nya ro'je'ti. M'ra be kadi de ra yan'ne adi aldo ndu ki makitu lə Luwə el kin el. Be kadi uni de indəi kadi'se, ndəri nan el.

⁷ Ke nan ə in njera kadi in to dangi dann de'gi'ti wa? Ke in Luwə ə in nje kadi nya'gi pəti ki awi'n kin el wa? Nga ə re in Luwə ə adi nya'gi pəti ki awi'n kin ningə, ra bann be ə isi ində'n gu'i to nya ki in inbe ə ingə ki dorə'i be wa?

⁸ Ki ngosine kin, ingəi nya asi'se nga, in njenyakingə'gi. Kin isi onyibe ki kanji kadi j'in sese do'ti. M'ndigi kadi in bekon ki rəta'ti inbe ə onyibe ə, adi j'on'n sese.

⁹ Ningə, to toki j'in ki madi'gi ki njekawkulə'gi kin, Luwə ində'je go de'gi'ti gogi be. Ji to to de'gi ki gangi ta koy do'de'ti be. Tado Luwə inyə'je ji de'gi'ti adi ji təl nya ko'gi takum de'gi'ti pəti. Takum malayka'gi'ti ki takum de'gi'ti.

¹⁰ J'in, ji təl mbo'gi tado lə Kirisiti, ningə ingi, in nje kumkar'gi me to Kirisiti'ti. J'in nje togi el,

nan ingi, in nje togi'gi. J'in, de'gi isi kidi'je, ningə ingi, de'gi isi buki'se'ti.

¹¹ Biti bone ka j'isi j'ingə kon. Nyakuso'je goto, mann kanyi'je goto, ku ko'je goto. De'gi isi adi'je kon, j'ilə mbir mbir ki lo.

¹² Daro'je j'inbe, ji ra kulə j'or rogi ta j'ingəi nyakuso'je me'ti*. De'gi taji'je kaa, ji njangi do'de, rai'je kon kaa j'uwə togi'gi ba.

¹³ Eli ta'gi ki majel do'je'ti kaa, j'ulə dingəm me nan'ti. Biti bone kaa de'gi oyi'je to sin ki k'osi k'ilə ko. Oyi'je to ton de'gi ki nda'de goto.

¹⁴ M'el'se ta to ngann'm'gi ki njendigi lə'm. In tado kulə'n rosol do'se'ti ə m'ndangi'n ta kin m'adi'se el, nan in kadi m'te'n kum'se maji do nya'gi'ti.

¹⁵ Ningə, re nje kornon'se'gi ki me kunme to Kirisiti'ti in dər dogi kaa, baw'se kigo ndil'ti in kareba. Tado m'in ə m'in baw'se ki nje kilə'se mbər Poyta ki maji me to Jeju Kirisiti'ti.

¹⁶ In be ə, m'dəji'se kadi oy go nja'm maji.

¹⁷ M'ulə Timote† ki ro'se'ti tado ta kin. Timote ki in ngonn'm ki njendigi lə'm, ngonn'm ki nje ra nya ki low'ə'ti me ta'ti lə Burəbe. Timote a olo me'se do nyando'ti lə'm me kisikidotaa me to Kirisiti'ti. Kujə ki m'nji m'ndo'n Njekawnan'gi ki lo'gi pəti.

¹⁸ De'gi madi toji ro'de kadi n'in de'gi ki tuwel, oy toki m'a m'təl to m'te ro'se'ti gogi el nga.

¹⁹ Nan re Luwə ndigi ə dokagilo ngayn el par ə m'a m'te ro'se'ti non. Ningə degə'gi ki nje toji

* **4:12 4.12** KNK 18.3, 20.34 † **4:17 4.17** KNK 16.1

rɔ'de kadi n'in de'gi ki tuwel kin, m'a m'oo'n ta kel'de par el, nan m'oo'n kulə ki tɔgi'de asi ra tɔ.

²⁰ Tado Konbe lə Luwə in me ta ki kel'ti el, nan in me tɔgi'ti.

²¹ In ri ə in ndigi dana wa? In ndigi kadi m'aw rɔ'se'ti ki gɔl ji'm'ti eke kadi m'aw ki ngarme ki rosi ki ndiginan, ki in ngarme ki sɔl lɔm lɔm wa?

5

Kaya ki to dann nje kawnan'gi'ti ki Korenti

¹ De'gi eli ki lo lo adi m'oo toki kaya ki maji kelta'a el to dann'se'ti. De'gi ki gəri Luwə el kaa, de ingə ko kaya ki be kin dann'de'ti el. J'oo kadi de kare dann'se'ti isi sangi ne baw'ne*.

² Ə ingi, isi tɔji rɔ'se. Nya kin, in nya ki kadi adi'se ndingə rɔ. Ningə kadi de ki be kin a tuwəi'ə dann'se'ti kɔ.

³ Ki ɔjido'm, m'in sanyi sese, nan toki m'in sese nan'ti me ndil'ti, m'gangi ta dɔ de'ə'ti kin me tɔ Jeju Kirisiti'ti. M'gangi ta dɔ'a'ti toki m'in sese nan'ti be.

⁴ Ningə loki a kawinan ə m'in sese nan'ti me ndil'ti, tɔgi Burəbe lə'je Jeju a in nan'ti se'je dɔ ta ki gangi'ti kin.

⁵ De ki be kin, maji kadi inyəi'ə ji Satan'ti, kadi tuji nyənn'gi lə darɔ'a kɔ ningə ndil'ə ingə kaji ndɔ təl Burəbe Jeju'ti.

⁶ Nya ki kadi tɔji rɔ'se, m'in m'oo el jagi. Ke in gəri el wa? Hum ki nden be ki de lɔy'n nduji, a ra adi nduji in.

---

* **5:1 5.1** Lebitiki 18.8; Ndukun ki nja joo 23.1

⁷ Maji kadi ɔri hum ki kɔkɔ dann'se'ti kɔ, kadi in nduji ki lɔy ki sigi. In nduji ki lɔy ki sigi tado hum goto dann'se'ti. Hum ki kɔkɔ goto dann'se'ti, tado Kirisiti ngonn bati ra nanyi taa k'ilə taa lə'je in ki kujə m'ində.

⁸ Adi ji rai nanyi taa kulə ta kin ki hum ki kɔkɔ el. Adi ji rai ki hum majel el, adi ji rai ki hum mendul el. Nan adi ji rai ki nduji ki lɔy ki hum goto me'ti, ki in nduji ki ar njay, ki rɔta'ti.

⁹ Me makitu'ti ki m'ndangi kete madi'se kin, m'el'se kadi ndoləi nan ki de'gi ki njera kaya'gi el.

¹⁰ Ningə, m'el be tado lə de'gi pəti ki donangi'ti ne ki njera kaya'gi, eke njekuyi'gi, eke nje bogi'gi, eke nje kɔsi do'de nanga non yo'gi'ti, el. Re in be ningə, a tei kɔ dann'de'ti.

¹¹ Nya ki m'el'se, sow do de ki ene n'in ngonnkon, ningə isi ta ra kaya'ti, isi ta ra mal nar'ti, isi ta kɔsi do'ne nanga non kagi yo'ti madi, isi ta taji nya'ti, eke gon yiwi eke isi ta bogi'ti. De ki be kin ə kadi indəi rɔ'se nan'ti si'ə el.

¹² In ta lə'm m'in kadi m'gangi ta do de'gi'ti ki in njekunme'gi el el. Ningə, in nje ki in dann njekawnan'gi'ti ə kadi gangi ta do'de'ti.

¹³ Nje ki in njekunme'gi el, in Luwə ə a gangi ta do'de'ti. Tuwəi de ki nje mendul dann'se'ti kɔ†.

6

Ta ki gangi ki dann nje kunme'gi'ti

¹ Loki ta to dann'se'ti, ingi ki uni me'se adi Jeju, in təli uni ta lə'se awi non njegangi ta'gi'ti ki nje

† 5:13 5.13 Ndukun ki nja joo 17.7

kunme'de el yo, nan non de'gi'ti læ Luwə el wa?
Ra bann ə ɓoli el wa?

² Ke in gəri kadi de'gi ki kar njay læ Luwə ə a gangi ta dɔ de'gi ki dɔnangi'ti ne el wa? Kin ə in gəri kadi in ingi ə a in gangi ta dɔ de'gi'ti ki dɔnangi'ti ne ningə, ra bann be ə asi kadi in gangi ngann ta'gi ki majel be ki toi dann'se'ti kin el wa?

³ Ke in gəri kadi in j'ingi ə j'a ji gangi ta dɔ malayka'gi'ti el wa? Ə kin ə in be ningə, ra bann be ə j'asi kadi ji gangi ngann ta'gi ki toi dann'je'ti ɓone kin el wa?

⁴ Ginn'ə in ri ə, loki ngann ta'gi ki be kin toi dann'se'ti ningə, uni ai rɔ de'gi'ti ki usi'de el kadi gangi ta dann njekawnan'gi'ti wa?

⁵ M'el'se ta kin be kadi rɔ'se sɔl'se. Ningə, ke de madi kare be ki njekumkar, ki kadi gangi ta dann ngannkon'ne'gi'ti ki njekunme'gi goto biti wa?

⁶ Ə kadi ngannkon nan'gi ki me Kirisiti'ti uni nan rei non de'gi'ti ki gəri Luwə el!

⁷ Ki rɔta'ti ə, kaw inɓe ki ai ki nan lo gangi ta'ti kin, tɔji kasi el læ'se ki taga nga. Ke ra bann ə in ndigi kadi sii dɔ'ti ki nje ki rai sese nya ki low'ə'ti el kin el wa? Ke ra bann ə inyəi adi tuji nya læ'se par el wa?

⁸ Ə, ingi yo ta in tɔli isi rai nya ki low'ə'ti el, isi ɓogi ngannkon'se'gi ki me Kirisiti'ti.

⁹ In gəri kadi njera nya'gi ki dana el, a oyi Konɓe læ Luwə el, eke in gəri el wa? Maji kadi ədi rɔ'se el, tado njera kaya'gi, ki njera yo'gi, ki njekuwə marum'gi, ki dingəm'gi ki nje sanginan'gi,

10 ki nje bogi'gi, ki njekuyi'gi, ki gon yiwi'gi, ki nje taji nya'gi, ki nje taa nya læ de'gi do togi'ti ge, de'gi kin pæti a oyi Konbe læ Luwæ el.

11 Nya'gi kin æ in kulæra de'gi madi dann'se'ti kete. Nan ngosine, in de'gi ki Luwæ togi'se adi ari njay, Luwæ indæ'se ta dangi tado li'æ, Luwæ tæl'se de'gi ki dana takum'ne'ti ki to Buræbe læ'je Jēju Kirisiti, taa ki takul Ndil'æ to.

Darɔ'je in Kæy kisi Ndil Luwæ

12 De'gi madi eli eyina: «Ta row to kadi m'ra nya'gi pæti ki me'm ndigi kare.» In ki rɔta'ti, «tarow to kadi m'ra nya'gi pæti ki me'm ndigi kare, nan nya'gi pæti maji sæ'm dɔɔ el. Ta row to kadi m'ra nya'gi pæti ki me'm ndigi kare.» Nan m'ndigi kadi nya madi aw ki togi do'm'ti el.

13 Nyakuso in tado me'de, æ me'de to tado nyakuso to, nan Luwæ a tuji'de joo pæti ko. Nan darɔ de in tado kaya el. Darɔ de in tado Buræbe, ningæ Buræbe kaa isi tado de to.

14 Toki Luwæ adi Buræbe indæ taa lo koy'ti kakin æ, a adi j'in kaa j'a j'indæ taa lo koy'ti to. A adi j'indæ taa lo koy'ti ki takul tog'ɔ.

15 Ke in gæri kadi darɔ'se'gi in ngann rɔ Kirisiti el wa? Ke m'a m'un ngann rɔ Kirisiti kadi m'tæl'æ ngann rɔ kaya dene'ti wa? Jagi m'a m'ra be el.

16 Ke in gæri kadi de ki ulæ rɔ'ne nan'ti ki kaya dene, tæli darɔ ki kareba si'æ el wa? Tado makitu læ Luwæ ene: «De'gi ki joo kin a tæli darɔ ki kare*.»

---

* 6:16 6.16 Lotum 2.24

17 Nan, de ki ulə rə'ne nan'ti ki Burəbe, in nan'ti si'ə kareba me ndil'ti tɔ.

18 In tado kin ə, kadi mbəti sangi dene kaya'ti. Tado, ndəgi majel'gi ki de ra'de, in gidi rə'a'ti taga ne, nan de ki isi sangi dene kaya'ti, isi ra majel ɔsi'n ta darə'ne inbe.

19 Ke in gəri kadi darə'se'gi in Kəy lə Ndil Luwə el wa? Ndil ki in me'se'ti kin in rə Luwə'ti. Darə'se in yan Luwə, um in yan'se el.

20 Luwə ugə də'se ki gati ki ngayn. Be ə maji kadi uləi toji də Luwə'ti me darə'se'ti.

7

Ta ki də taa nan'ti

1 Ta ki ɔjido ta'gi madi ki eli'm'in me makitu'ti ki ndangi adi m'in. M'oo maji ngayn kadi dingəm te kadi dene'ti el.

2 Nan kadi de ɔsi me kaya ki ra'ti el, maji kadi dingəm ki ra kaa aw ki dene lə'ne ki ɔji də'ne, ə dene ki ra kaa kadi aw ki dingəm lə'ne ki ɔji də'ne tɔ.

3 Maji kadi dingəm ki ra kaa adi ne'ne nya ki maji kadi ad'a, ningə kadi dene kaa adi ngaw'ne nya ki maji kadi ad'a tɔ.

4 Tado dene aw ki togi də darə'ne'ti el, nan in ngaw'a ə aw ki togi də'ti. Be tɔ ə, dingəm kaa aw ki togi də darə'ne'ti el, nan in ne'ə ə aw ki togi də'ti.

5 Maji kadi ɔgi nan rə'se el. Re ɔgi nan rə'se ningə, kadi in kigo mindi'se ki ɔsi nan'ti kadi uni rə'se elita ki Luwə. Ningə go'ti ə, in təli ai nan'ti gogi. Be kadi *Satan ingə row nan'se el. Ingə row nan'se loki asi kuwə rə'se ngan el.

⁶ Ta ki m'el'se kin, in ndu ə m'adi'se el, nan in gorow madi ə m'oji'se.

⁷ M'ndigi ngayn kadi dingəm'gi pəti toi to m'in be, nan k'in ə, nan nan kaa aw ki kadikare lə'ne ki Luwə ad'a. *Kadikare'gi in dangi dangi: de kare aw ki kadikare nya madi, ə in ki nungi aw ki kadikare nya ki rangi tɔ.

⁸ M'el buwə'gi ki njengawkoy'gi, toki to maji ngayn kadi isi dɔrɔ'de to m'in be.

⁹ Nan kin ə re, asi kadi uwəi rɔ'de ngan el ə, maji kadi taai dene, eke taai dingəm ki rangi. Tado, taa nan in soti kadi de ində tɔgi dɔ nyənn'ti lə dɔrɔ.

¹⁰ Ki ojido de'gi ki taai nan ə binəm, maji kadi dene te ji ngaw'ne'ti el. Ningə, ndu kin in m'in ə m'un el, nan in Burəbe ə un.

¹¹ A re dene te ji ngaw'ne'ti ə, a taa dingəm ki rangi el. Re in be el tɔ ningə, kadi təl aw ji ngaw'ne'ti gogi. Ə kadi dingəm kaa tuwə'n ne'ne el tɔ*.

¹² Ki ojido ndəgi de'gi ningə, in m'in ə M'el'de ta, um in Burəbe el. M'el kadi re, ngonkon ki un me'ne adi Kirisiti, aw ki dene ki gər Kirisiti el, ə dene kakin ndigi kadi n'isi si'ə ə, maji kadi tuwə el.

¹³ Ə re dene ki un me'ne adi Kirisiti, aw ki ngaw'ne ki gər Luwə el, ə ngaw'a kakin ndigi kadi n'isi si'ə kaa, maji kadi mbət'ə el tɔ.

¹⁴ Tado, dingəm ki gər Luwə el a in ki kar njay ki takul ne'ne. Ningə dene ki gər Luwə el kaa, a in ki kar njay ki takul ngaw'a tɔ. Re in be el

---

* **7:11 7.11** 10-11; Mat 5.32; Mrk 10.11-12; Luki 16.18

ningə, ngann'de'gi a in ki kar njay el. Nan ki rota'ti, in ki kar njay.

15 A kin ə re, in ki gər Luwə el, ndigi mbəti nan ningə, tarow to tado li'ə. Tado go'ə'ti kin, nya madi ki do ngonkon eke konnann nan'ti ki nje gər Luwə el goto. Luwə bar'se kadi sii ki nan ki lapiya.

16 De gər el, ki gorow kisi nan'ti kin, domaji ə, in dene a aji ngaw'i, eke in dingəm a aji ne'i.

Ki ra do nja'ti me bar'ti lə Luwə

17 Kadi nyara de ki ra in kigo kadikare'ti li'ə. Kadikare ki Burəbe ad'a kigo kisə'ti ki do'a taa, kete taa kadi Luwə bari'n'ə. In kin in ta ki m'ndangi madi *Njekawnan'gi pəti.

18 Kin ə re de madi ujə mōti'ne kete taa kadi Luwə bar'a ningə, kadi təl ra rō'ne to nje kujə mōti el bay be el. A kin ə re de madi ujə mōti'ne el bay, ə Luwə bar'a ningə, kadi təl aw ujə mōti'ne el nga.

19 Madi in gəri toki kujə mōti in nya madi kare el. Taa kujə mōti el kaa in nya madi el to. Nya ki maji kində kum go'ti, in ngəm go mbərkikində'gi lə Luwə.

20 Maji kadi, nan nan kaa isi me ji kisi'ti lə'ne ki isi'n kete taa kadi Luwə bari'n'ə.

21 Kin ə in bər kete taa kadi Luwə bar'i ə, kadi in mərta do k'in bər'ti kin el. Re tarow to kadi or kuləbər mindi'ti kaa, maji kadi ra me bər'ti inbe kin ra'n kulə ki maji.

22 Tado bər ki Burəbe bar'a, in de ki kuləbər or mində'ti nga, in de lə Burəbe. Be to ə, de ki in be rō'ne ki Luwə bar'a, təl bər lə Kirisiti.

²³ Kadi in gəri toki ugəi do'se ki gati ki ngayn, um kadi in təli bər'gi lə de'gi el.

²⁴ Ngannkon'gi, kadi nan nan kaa, isi ki goji kisə'ti ki si'n kete taa kadi Luwə bari'n'ə.

Ta ki do de'gi'ti ki taai nan el bay, ki njen-gawkoy'gi

²⁵ Ki ojido de'gi ki taai nan el bay, m'ingə ndu madi rə Burəbe'ti kadi m'adi'de el. Ningə, m'a m'el'de ta kigo k'oo'ə'ti lə'm ki m'oo. M'in ki Luwə oo kumtondoo lə'm, ə təl'm de'ti ki asi kadi uwəi kul'ə.

²⁶ Nya ki m'in m'oo maji ngayn kadi de ra ə to kin: Dəkagilo ki j'isi'ti nya kin ə dingəm isi ki kar'ne par ə, m'oo kadi in so'ə'ti, tado in dəkagilo ki ngan ngayn.

²⁷ Be ə, re in taa dene nga a maji kadi isi si'ə par. A kin ə re in taa dene el bay ə, isi par um in sangi row taa dene el.

²⁸ Ningə, kin ə in taa dene ə, in majel ə in ra el. Ta re ngonn ki mandı taa dingəm kaa, in majel ə ra el tə. Nan de'gi ki nje taa nan a ingəi kon ki ndo'gi pəti me kisikidətaati lə'de. In be ə, m'ndigi kadi uri me kon'ti kin el.

²⁹ Ngannkon'gi, nya ki kadi m'el'se ə to kin: dəkagilo ki non'je'ti nanyi ngayn el nga. Ə kadi kaw ki kete non kam, nje taa dene'gi toi to nje taa dene'gi el be.

³⁰ Kadi nje ki isi nonyi nan toi to de'gi ki nonyi nan el be, kadi nje ki isi rai rənel toi to de'gi ki isi rai rənel el be, kadi nje ki ndogi nya'gi toi to de'gi ki ai ki nya madi el be,

³¹ kadi nje ki sii maji ki nyakingə ki donangi'ti toi to de'gi ki sii maji el be. Tado donangi ki nya maji ki me'ti ba pəti a gotoi.

³² Ningə, m'ndigi kadi adi me'se ra sururu do nya madi'ti el. Tado de ki taa dene el bay isi adi me'ə ra sururu do kulə'ti lə Burəbe. Isi sangi kadi n'ra nya ki nəl Burəbe.

³³ Nan de ki taa dene, isi adi me'ə ra sururu tado nya'gi ki donangi'ti ne. Isi sangi kadi n'ra nya ki nəl ne'ne yo to. Adi in de ki mərta li'ə to joo.

³⁴ Be to ə, dene ki taa dingəm el, eke ngonn ki mandı kaa to be to. Isi adi me'se ra sururu tado kulə lə Burəbe, kadi n'in de'gi ki maji me darə'de'ti num, me ndil'de'ti num. Nan dene ki taa dingəm, isi adi me'ə ra sururu tado nya'gi ki donangi'ti ne. Si sangi kadi n'ra nya ki nəl ngaw'ne yo to.

³⁵ In tado maji lə'se ə m'el'n'se ta kin um in kadi m'ogi'n'se do nya madi el. Ningə, m'ndigi kadi rai in ki gorow'ə'ti ki maji, kadi tinyi rə'se kati me kində rə nan'ti ki Burəbe, um ki me ki joo el.

³⁶ Kin ə re, dingəm in njenduwə lə ngonn ki mandı nga, ə oo kadi re n'taa el ə, lo kadi uwə darə'ne ginn togi'ne'ti goto ə, ra si'ə nya ki majel ə, maji kadi taai nan par um in majel el.

³⁷ Nan kin ə re, go nduwə'ti ə, de un ndu'ne kadi n'taa dene el, ə uwə rə'ne ngan sangi dene kin el to, ki kanji togi ki kində do'ti num, ki go ndigi'ti li'ə inbe num ə, de'ə ra maji.

³⁸ In be ə, re dingəm ki njenduwə lə ngonn ki mandı ə taai nan si'ə par kaa maji. A kin ə re,

təl inyə go'ə adi taai nan el ə maji ngayn bay to.

³⁹ Dɔkagilo ki dingəm isi ki do'ne ta bay ə, kadi dene inyə ngaw'ne el. Nan re ngaw'a oy ningə, kulə goto mində'ti. Tarow to kadi taa dingəm ki me ndigi. Nan k'in ə kadi in dingəm ki me Kirisiti'ti taa.

⁴⁰ Ningə, kigo k'oo'ə'ti lə'm, m'oo kadi re njengawkoy kin isi do'ne'ti par ə maji ngayn. M'el be tado, m'in kaa m'gər kadi m'aw ki Ndil Luwə me'm'ti to.

8

Ta do da'ti ki bari yo

¹ Ki ojido da ki iləi kadikare'ti bari yo ningə, m'oo kadi j'ingi pəti, j'in nje nyagər toki rəta'ti. Nan nyagər in nje re ki kojirɔ. Ndigi nan anyi in njera ki de kad'a tɔgi me kunme kadi'ti li'ə.

² Re de madi oo rə'ne to nje nyagər ningə, de'ə kin gər nya ki rəta'ti el bay.

³ Nan re de ndigi Luwə ningə, Luwə gər de'ə kin.

⁴ Eke kadi de so da ki iləi kadikare'ti bari yo eke so el wa? Ta ki kadi j'eli ənn: Ji gər kadi yo madi kare goto donangi'ti ne. Taa, Luwə ki rangi goto, Luwə in kar'ne ba par ə isi non.

⁵ De'gi isi bari nya'gi madi dɔran'ti, eke donangi'ti ne yo'gi. Ə re, isi bari'de luwə'gi, ə adi luwə'gi ki burəbe'gi banyi nan kaa*,

⁶ ki rə'je'ti j'ingi ə, Luwə in kar'ne ba ə isi non. Luwə ki Baw, ki nje kində nya'gi pəti, ki j'isi ki do'je taa ki takul'ə. Taa Burəbe in kareba to,

---

* 8:5 8.5 10.20-21

in Jeju Kirisiti. In ki gorow li'ə ə Luwə ində'n nya'gi pəti. Taa, j'isi ki dɔ'je taa ki gorow li'ə tɔ.

⁷ Nan de'gi ki nan'gi gəri ki be kin el. Ki madi'gi, rai yo'gi ki ndɔ'a ndɔ'a, adi ki bone inbe kin kaa, loki isi sɔi da ki iləi kadikare'ti bari yo ningə, sɔi toki in da lə yo'gi ki rɔta'ti kakin tɔ. Mərta lə'de, tɔg'ɔ goto, adi oy rɔ'de to de'gi ki to njen.

⁸ In nyakusɔ ə in nje kaw se'je rɔ Luwə'ti el. Re j'usɔi el ə, nya kare ki du'je goto; a re j'usɔi ə, nya kare ki j'ingəi dɔ mad'a'ti goto tɔ.

⁹ Re in be kaa, kadi oy go rɔ'se maji. Oy go rɔ'se maji, kadi taa ki Kirisiti taa'se ilə'se taa kin, təl row ki kadi adi nje ki in ton'gi, tosi me majel'ti el.

¹⁰ Toki de ki ton, oyi in ki gər nya maji, isi sɔ nya kəy ra yo'ti. Loki oyi kin, ke a ra kadi mərta lə de aw ki kete kete me kusɔ da'gi'ti ki iləi kadikare'ti bari yo el wa?

¹¹ In be ə, ngonkon ki yai, ki Kirisiti oy tado li'ə kin, a tuji ki gorow nyagər lə'i.

¹² Majel ki isi rai ɔsi ta ngannkon'se'gi, isi rai adi do mərta'gi lə'de kin, in majel ki isi rai ndəri Kirisiti tɔ.

¹³ In be ə, re in ki tado nyakusɔ ə kadi ngonkon osi me majel'ti wa ningə, m'a m'njo da el, kadi m'adi ngonkon osi me majel'ti el.

9

Nya ki maji kadi de ra ki nya ki maji kadi de ingə

¹ M'dəji'se m'oo ke m'in de dɔrɔ'm el wa? Ke m'in njekawkulə el wa? Ke m'oo Jeju ki Burəbe

lə'je ki kum el wa? Ke ingi, in kandi kulə lə'm me tɔ Burəbe'ti el wa?

² Re ndəgi de'gi ə oy m'in to njekawkulə el kaa, ki rɔ'se'ti m'in njekawkulə. Tado nya ki toji kadi m'in njekawkulə, in kində rɔ nan'ti lə'se ki Kirisiti kin.

³ Ta ki kadi m'ɔ'n ki nje kində ta dɔ'm'ti ə to kin:

⁴ Ke maji kadi kulə ki j'isi rai kin, j'ingəi nya low'ə'ti j'usɔi ki j'anyi el wa?

⁵ Ke maji kadi j'ingəi dene madi to ne'je toki ndəgi njekawkulə'gi ki ngannkon Burəbe ki Piyər isi rai el wa?

⁶ Ke sɔw dɔ'je j'in ki Barnabasi* par kadi to ji ra kulə taa j'ingəi nya j'usɔi wa?

⁷ Eli'm'in adi m'oo: ke ndɔ kare oyi njero ki ra kulə rɔ lə'ne ki nyakingə lə'ne inbe in non wa? Eke nan ə ndɔɔ nju ningə sɔ kandi nya ndɔɔ kakin el wa? Eke nan ə ul bati'gi ningə anyi mba'de el wa?

⁸ Ta kin m'el kigo ta kel de'gi'ti par wa? *Ndukun lə *Moji kaa elta kin be tɔ ene:

⁹ «Ndukun lə Moji ene: De a dɔɔ ndugidu ta mangi'ti el, dɔkagilo'ti ki ra njiyə dɔ ko'ti kadi kanda te†.» In tado lə mangi'gi ki da kin ə Luwə awi'n ki merta kin wa?

¹⁰ Ke in tado lə'je j'inbe kin ə Luwə el'n ta kin el wa? Ki rɔta'ti in tado lə'je ə el'n ta kin. Tado maji kadi de ki nje ndɔɔ, ində me'ne dɔ'ti toki ndɔɔ kin n'a n'ingə nya low'ə'ti. Taa kadi de ki nje kində ko gər toki n'a ningə nya dɔ ji'ne.

* 9:6 9.6 KNK 9.27, 11.22-25, 30 † 9:9 9.9 Ndukun ki nja joo 25.4; 1Ti 5.18

11 Toki ji duw nya læ ndil dann'se'ti kin, in go'ti el kadi ji tæti kanda ki kadi maji ki daro'je ro'se'ti wa?

12 Re de'gi madi ingæi nya kin ningæ, ra bann be æ j'in kin bay taa kadi j'a j'ingæ el wa?

Re in be kaa, j'indæ togi kin do'se'ti el. J'ore me'je do nya'gi'ti pæti kadi j'ilæ kagi non Poyta'ti ki maji læ Kirisiti kin el.

13 In gæri maji kadi de'gi ki nje ra kulæ me Kæy'ti læ Luwæ, soi nya ki me Kæy'ti læ Luwæ. In gæri maji nje ra kulæ kadi njekujenyamosi kadikare, soi nya kadikare kin‡.

14 Be to æ, de'gi ki nje kilæmbær Poyta ki maji, Buræbe un ndu'ne kadi ingæi nyakuso'de me kulæ kilæmbær Poyta'ti ki maji kin§.

15 Nan m'in, m'indæ togi kin do de'ti el. M'ndangi ta kin kadi m'dæji'n go nya madi el to. Re in koy kaa, m'ndigi koy par. In nya ronel læ'm, de madi ki kadi taa ji'm'ti goto.

16 Ningæ, Poyta ki maji ki m'ilæmbær'æ kin in nya ki kadi m'a m'indæ'n gu'm el. In kulæ ki isi do'm'ti, maji kadi m'ra. Ningæ kumtondoo in læ'm, loki m'ilæmbær Poyta ki maji kin el.

17 Re in kulæ ki m'ra ki do'm m'inbe æ, maji kadi m'a m'ingæ nya kugægoji'm. Nan toki in kulæ ki ulæi ji'm'ti kadi m'ra, m'ra toki si'n do'm'ti kadi m'ra'n kakin.

18 Nya kugægoji læ'm in ri wa? Nya kugægoji læ'm in Poyta ki maji ki m'ilæmbær'æ. M'ilæmbær ki kanji kadi m'ingæ nya ki maji kadi m'ingæ low'æ'ti.

---

‡ 9:13 9.13 Lebitiki 6.9, 19; Ndukun ki nja joo 18.1-3 § 9:14 9.14 Mat 10.10; Luk 10.7

19 M'in de dɔrɔ'm, m'in bɛr el. Nan be kaa, m'ra rɔ'm bɛr'ti lɛ de'gi pɛti kadi m'ingɔ'n de'gi ngayn m'adi Kirisiti.

20 Loki m'in dann Juwipi'gi ɔ, m'tɛl rɔ'm Juwipi'ti kadi m'ingɔ'n Juwipi'gi. M'in ginn ndukun'ti lɛ Moji el, nan loki m'in dann de'gi'ti ki in ginn ndukun'ti lɛ Moji ɔ, m'ra rɔ'm to de ki in ginn ndukun'ti se'de kadi m'ingɔ'n'de,

21 Re m'in dann de'gi'ti ki gɛri ndukun lɛ Moji el ɔ, m'ra rɔ'm to de ki gɛr ndukun lɛ Moji el be kadi to m'ingɔ'n'de. Nan ki rɔta'ti ɔ, m'in ginn ndukun'ti lɛ Luwɛ, tado m'tɛl rɔ'm go ndukun'ti lɛ Kirisiti.

22 Re m'in dann nje yai'gi'ti ɔ, m'ra rɔ'm nje yai'ti kadi m'ingɔ'n nje yai'gi m'adi Kirisiti. M'tɛl rɔ'm nya'gi'ti pɛti rɔ de'gi'ti pɛti kadi to de'gi madi ingɛi kaji.

23 M'ra nya'gi kin pɛti tado lɛ Poyta ki maji. M'ra kadi m'ingɔ'n nya maji ki el ta'a tɔ.

24 In gɛri kadi de'gi ki nje kanyi ngodi, pɛti anyinan ngodi dɔ bangi'ti, nan kareba dann'de'ti par ɔ ingɛ nyakugɛgoji, eke in gɛri el? Maji kadi anyinan ngodi ki gorow'ɛ'ti kadi ingɛi nya ngodi lɛ'se.

25 Nje kanyi ngodi'gi, lo nanrɔ'ti lɛ'de, de ki ra kaa indɛ dɔ rɔ'ne'ti kadi to n'ingɔ'n jɔgi kɔsikurɛ. Ningɛ in jɔgi kɔsikurɛ ki ndɔ madi ɔ a tuji, nan j'in, jɔgi kɔsikurɛ lɛ'je a tuji el biti.

26 In be ɔ, m'in m'nji m'anyi ngodi, ningɛ, m'anyi ngodi lɛ njekumtɔ'gi ki non be el. Taa m'nji m'rɔ tɔ, ningɛ rɔ ki m'nji m'rɔ, m'bir ji'm m'ndɛ'n nɛl el tɔ.

27 M'nji m'indɛ dɔ rɔ'm'ti, kadi m'ul'ɛ ginn

tɔgi'm'ti. M'ulə ginn tɔgi'm'ti kadi, mbər Poyta ki maji ki m'nji m'ilə kin, lo ti ə ɔri'm'in kə el.

10

Nyakɔji dɔ Isirayel'ti diləlo'ti

¹ Ngannkon'gi, m'ndigi kadi in gəri toki kaw'je'gi pəti njiyəi ginn kilndi'ti*, ta gangi dann Babo Kasi'ti tɔ†.

² Luwə ra'de batəm me kilndi'ti num, me babo'ti num, tado indəi rɔ'de nan'ti ki Moji.

³ Pəti, sɔi nyakusɔ ki in dɔran'ti‡.

⁴ Ta ingi pəti, anyinan mann ki in dɔran'ti tɔ. Anyinan mann ki te me mbal'ti ki in dɔran'ti, ki isi dann go'de§. Mbal kakin in Kirisiti.

⁵ Be kaa, ngayn'gi dann'de'ti, kulə ra'de nəl Luwə el, adi oyi, ninn'de ra dɔnan'ti diləlo'ti.

⁶ Nya'gi kin pəti rai nya be, kadi in nyando lə'je. In nyando lə'je, kadi, ɓo nya ki majel ra'je toki ra'n'de kete kin el nga*.

⁷ Rai yo toki de'gi madi dann'de'ti rai, el. Makitu lə Luwə el ene: «De'gi sii nanga sɔi ge anyinan ge, ningə go'ti, indəi taa ndami nan†.»

⁸ Ji buki rɔ'je me kaya'ti ki ra el, toki de'gi madi dann'je'ti rai. Kaya ki ra kin ə adi de'gi dər dɔ joo gidə in mutə oyi ndɔ kareba be‡.

---

* **10:1 10.1** Tekitaga 13.21-22, 14.19-20 † **10:1 10.1** Tekitaga 14.22-29 ‡ **10:3 10.3** Tekitaga 16.35 § **10:4 10.4** Kər Isirayel'gi 20.8-11 * **10:6 10.6** Kər Isirayel'gi 11.4 † **10:7 10.7** Tekitaga 32.6 ‡ **10:8 10.8** Kər Isirayel'gi 25.1-18

⁹ Ononyi'se kadi ji nanyi Kirisiti toki nje ki madi dann kaw'je'gi'ti nanyi'e'n'ə, ə adi lii'gi tonyi'de tɔli'de kin, el§.

¹⁰ Ononyi'se kadi ji ɓarita toki, nje ki madi'gi dann'de'ti rai, adi malayka ki nje tuji de'gi, tɔ'n ko'de kin el*.

¹¹ Nya'gi kin te do kaw'je'gi'ti be, kadi təl nyando lə'je. Ningə, ndangi me makitu'ti be, kadi ɔji'je, j'in ki j'in ndəkba ki dəkagilo ki doɓoy'ti.

¹² In be ə, de ki oo kadi n'ra do nja'ne'ti maji ningə, kadi ində kumkədi do rɔ'ne'ti. Ində kumkədi kadi osi me majel'ti el.

¹³ Nya nan ki a te do'se'ti ki kadi in nya nan ki isi te do ndəgi de'gi'ti pəti el goto. Ningə, Luwə ki nje ra nya ki low'ə'ti, a inyə tarow kadi nya nan ki aldo'se te do'se'ti el. Dəkagilo ki nya nan te do'se'ti ningə, a adi'se tɔgi kadi uwəi rɔ'se ba me'ti. A ilə row kadi tei me'ti kɔ.

Kadi njekunme'gi rai madi nan ki yo ki ra el

¹⁴ In be ə, njendigi lə'm, maji kadi anyinan sanyi kadi yo'ti ki ra.

¹⁵ M'el'se ta to nje tər'gi. Kadi inbe'gi indəi manji ta ki m'el'se kin oyi.

¹⁶ Loki j'isi j'anyinan mann nju, ji njangi do'a taa j'anyinan. Eke in kin, in ra madi nan do mosi Kirisiti'ti el wa? Eke mapa ki j'isi ji lowəi nan dann'je'ti j'usɔi kin in madi nan do darɔ Kirisiti'ti el wa†?

---

§ **10:9 10.9** Kɔr Isirayel'gi 21.5-6 * **10:10 10.10** Kɔr Isirayel'gi 17.6-14 † **10:16 10.16** Mat 26.26-28; Mrk 14.22-24; Luk 22.19-20

17 Be ə, mapa in kareba, ningə re ji banyi kaa, ji təli daro ki kare me mapa'ti ki ji ra madi nan do'ti.

18 Oy ta lə ngann *Isirayel kigo daro'ti: Nje ki soi da'gi ki kujə mindi'de kadikare'ti kin, ke rai madi nan ki Luwə non ringiri'ti ki adi kadikare'ti kin el wa‡?

19 Ta ki m'ndigi kadi m'el do lo kin'ti ə to kin: Da ki iləi kadikare'ti bari yo eke yo inbe ki do'ne, ke in nya madi wa?

20 In nya madi el. Ningə, toki de'gi adi kadikare kin ndil'gi ki majel§, um adi Luwə el*, m'ndigi kadi rai madi nan ki ndil'gi ki majel el.

21 In go'ti el kadi anyinan me kəpi'ti lə Burəbe, ningə in təli anyinan me kəpi'ti lə ndil'gi ki majel bay to. Taa in go'ti el kadi soi nan'ti ki Burəbe, ə in təli soi ki ndil'gi ki majel bay to.

22 Ke ji ndigi soki Burəbe kadi jangi ra'a do'je'ti wa? Eke togi'je utə yan Burəbe wa?

Me nya'gi'ti pəti, kadi Luwə ingə kəsikurə'ti

23 De'gi madi eli eyina: «Tarow to tagira non de'ti kadi de ra nya'gi pəti ki me'ə ge.» In ki rəta'ti, nan nya'gi pəti maji ki de doro el. «Tarow to tagira non de'ti kadi de ra nya'gi pəti ki me'ə ge.» Nan nya'gi pəti maji ki njekawnan'gi el.

24 Kadi de madi dann'se'ti sangi maji lə rə'ne par el, nan kadi sangi maji lə ndəgə'gi to taa.

25 Nya'gi pəti ki de'gi isi indəi ndogi'ti suki'ti, kadi soi ki kanji kadi me'se uwə'se ki ta.

---

‡ 10:18 10.18 Lebitiki 7.6, 15-16 § 10:20 10.20 1Ti 4.1 * 10:20 10.20 Ndukun ki nja joo 32.17

²⁶ Tado, donangi ki nya'gi ki me'ti pæti in yan Buræbe†.

²⁷ Re de ki njekunme el, ðar'se ki nyakuso, æ re ai low'æ'ti ningæ, kadi soï nya'gi pæti ki adi'se um dæji ginn'æ, nan to me'se uwæ'se ki ta dæ'ti.

²⁸ A re de madi el'se ene in da ki ilæi kadikare'ti ðari yo ningæ, kadi soï el. Soï el tado læ de ki el'se, taa tado læ me'se ki uwæ'se ki ta tæ.

²⁹ Me kuwæ ki ta ki m'el ta'a kin, in ingi el, nan in me kuwæ ki ta læ de'æ ki nje kelta kin. Ra bann be æ, me kuwæ ki ta læ de ki rangi par a ilæ kagi non nya'ti ki tarow to kadi m'ra wa?

³⁰ Re nyakuso to, æ m'ra oyo dæ'ti taa m'njo æ, ra bann be æ de a el'm ta ki majel dæ'ti wa?

³¹ In be æ, re in nyakuso æ soï, re in nya kanyi æ anyi, eke nya ri ki rai, maji kadi rai adi Luwæ ingæ kôsikuræ me'ti.

³² Maji kadi nya madi kare me kulæ ra'se'ti, tæl jigi tugæ Juwipi'gi el num, tugæ de'gi ki in Juwipi'gi el el num, taa tugæ Njekawnan'gi læ Luwæ el num tæ.

³³ In tado ki be kin æ, m'inbe ki dæ'm, m'indæ tægi dæ ræ'm'ti, kadi m'næl de'gi pæti me nyara'm'gi'ti pæti. M'sangi maji læ'm m'inbe el, nan kadi to de'gi ingæi kaji.

11

¹ Ndaji'm'in toki m'in kaa m'ndaji'n Kirisiti be tæ.

Maji kadi dene dææ dæ'ne dækagilo kawnan'ti

---

† 10:26 10.26 Pa'gi 24.1

² M'ulə toji dɔ'se'ti, tado taa taa, me'se isi olo dɔ'm'ti. M'ulə toji dɔ'se'ti bay tɔ, tado ngəmi go nya'gi ki m'ndo'se maji toki m'el'n'se.

³ Ningə nya ki m'ndigi kadi in gəri ə to kin: Kirisiti in dɔ dingəm'ti, dingəm in dɔ dene'ti, ningə Luwə in dɔ Kirisiti'ti tɔ.

⁴ Ə re dingəm ki ra, ki isi elta ki Luwə, eke isi elta ki ta Luwə'ti ki dɔ'ne ki dɔɔ ningə, ulə rɔsɔl dɔ de'ti ki isi dɔ'a'ti.

⁵ A kin ə re in dene ki ra ki isi elta ki Luwə, eke elta ki ta Luwə'ti ki kanji dɔɔ dɔ'ne ningə, ulə rɔsɔl dɔ ngaw'ne'ti. Tado to toki ngisə dɔ'ne be.

⁶ Re dene dɔɔ dɔ'ne el ningə, kadi ujə dɔ'ne. A re in nya ki rɔsɔl kadi dene ujə yingə dɔ'ne ningə, maji kadi dɔɔ dɔ'ne.

⁷ In go'ti el kadi dingəm dɔɔ dɔ'ne, tado in banakum Luwə, taa in nya kɔsikurə li'ə tɔ*. Ningə dene in nya kɔsikurə lə dingəm tɔ.

⁸ In be, tado in dingəm ə Luwə ɔr dow rɔ'a ra'n dene um in dene ə Luwə ɔr dow rɔ'a ra'n dingəm el.

⁹ Ningə, Luwə ra dingəm tado lə dene el, nan in dene ə Luwə ra'a tado lə dingəm†.

¹⁰ In tado kin ə, kadi dene dɔɔ dɔ'ne tado malayka'gi. Dɔ ki dɔɔ, toji kadi dene in ginn togi'ti.

¹¹ Ningə, ki takum Burəbe'ti, dene a isi ki kanji dingəm el, taa dingəm a isi ki kanji dene el num tɔ.

¹² Tado Luwə ɔr dene rɔ dingəm'ti, ningə dene ə oji dingəm tɔ. Ningə nya'gi pəti in rɔ Luwə'ti.

* **11:7 11.7** Lotum 1.26-27 † **11:9 11.9** 8-9; Lotum 2.18-23

13 Ningə, inbe'gi in mərita dɔ'ti oyi ke in gorow'ə'ti kadi dene elta ki Luwə ki kanji dɔɔ dɔ'ne wa?

14 Ke ji gəri kadi in nya ki gorow'ə'ti el kadi dingəm aw ki bin dɔ ki ngal el wa?

15 Nan ki rɔ dene'ti ə, bin dɔ ki ngal in nya kɔsikurə li'ə, tado Luwə ad'a bin dɔ ki ngal kadi in nya dɔɔ dɔ'a.

16 A kin ə re, de madi manji ta kin ningə, kadi de'ə gər toki j'awi ki jibəl ra'a ki rangi el. J'in be el num, njekawnan'gi lə Luwə el num tɔ.

Nyakusɔ lə Burəbe

17 M'aw to m'ulə ji'm dɔ nya'ti kare ki to kin. Ningə in nya ki m'a m'ulə'n toji dɔ'se'ti el, tado loki kawinan ningə, nya'gi ki to lo ra'ti el yo ə sii ta'ti isi rai, um rai nya ki kadi aw sese ki kete kete el.

18 Nya kare, m'oo kadi loki mbonyinan k'in'se njekawnan ə, gangi nan to dann'se'ti. Ningə, m'gər kadi ta'gi ki m'oo kin, in ki rɔta'ti a to dann'ti non.

19 Maji kadi gangi nan to dann'se'ti inbe tɔ ta. Tado gangi nan kin ə, a ra kadi de'gi gəri, nje'gi ki in de'gi lə Luwə toki rɔta'ti dann'se'ti.

20 Ningə, loki in kawinan, in nyakusɔ lə Burəbe ə isi sɔi el.

21 In nyakusɔ lə Burəbe el tado, dɔkagilo kusɔ nya'ti ə, nan nan nagi rɔ'ne ki ta nya kusɔ'ti lə'ne ki in be kadi sɔ. Ra adi nje ki nan'gi sii ki bo, ə nje ki nungi, yiwi ra'de tɔ.

22 Eke me kəy'gi lə'se ki kadi sii'ti sɔi ge anyinan ge goto wa? Ke in k'oo ə oyi nda njekawnan'gi lə Luwə el wa? Ke rai be kadi uləi

rosol do nje'gi'ti ki nya la'de goto wa? Ta ri e kadi to m'el'se me lo kin'ti wa? Kadi m'ule toji do'se'ti wa? Jagi, ki ojido lo kin ninge, m'a m'ule toji do'se'ti el.

²³ Tado nyando ki m'ingə ro Burəbe'ti e m'ndo'se e to kin: Me kondot'i ki kadi ulai Burəbe Jeju ji nje tol'ot'i, Jeju un mapa, ra oyo Luwə do'ti.

²⁴ Loki ra oyo Luwə do'ti nga ningə, uwə tət'i nan'ti e el'de ene: «In kin in daro'm ki to tado la'se. Rai in kin be kadi me'se olo'n do'm'ti.»

²⁵ Go nyakuso'ti, Jeju un kopi yiwi kandi nju, ra kah'a'ti la mapa kakin bay, ningə el'de ene: «Kopi kin in kunmindi la Luwə ki sigi me mosi'm'ti. Dokagilo'gi pəti ki a anyinan ningə, kadi me'se olo'n do'm'ti.»

²⁶ Ningə, dokagilo'gi pəti ki a soi mapa kin, eke a anyinan kopi kin e, iləimbər koy Burəbe bit'i kadi re'n.

²⁷ In tado kin e, de ki so mapa eke anyi kopi la Burəbe e ndər ginn ro'ne kete el ningə, aw ki ta do'ne'ti do daro Burəbe'ti ki do mos'o'ti.

²⁸ Be e, maji kadi de ki ra ndər ginn ro'ne kete bay taa so daro Burəbe num anyi mos'o num.

²⁹ Tado de ki so num anyi num ki kanji merta me'ne'ti kadi in daro Burəbe ningə, inbe e isi or ta ki gangi re'n do'ne'ti.

³⁰ Nya kin e ra adi nje monyi'gi ki nje togi goto'gi in ngayn dann'se'ti. Ningə ngayn'gi dann'se'ti oyi to.

³¹ Re j'inbe ji gangi ta do ro'je'ti ningə, j'a j'osi me ta ki gangi'ti la Luwə el.

³² Ningə, ki gorow la ta ki gangi kin, Luwə ində'n'je oji'je kadi ta uwə'je nan'ti ki

njekunme'gi el.

³³ In be ə, ngannkon'm'gi, loki in kawinan kadi soi nya ningə, nginəi nan.

³⁴ Re de madi bo ra'a ə, maji kadi so nya me kəy'ti lə'ne. Be kadi kawnan lə'se ɔr ta ki gangi re'n do'se'ti el. Ki ɔjidɔ ndəgi ta'gi, ndo ki m'te dann'se'ti ə m'a m'ində do'a nan'ti bay.

12

Kadikare lə Ndil

¹ Ki ngosine kin ngannkon'm'gi, m'ge kadi in gəri kadikare'gi ki dangi dangi lə Ndil, um kadi sii day do'ti el.

² Dɔkagilo'ti ki in gəri Luwə el bay, njiyəi to njekumto'gi go yo'gi'ti ki mbi boy.

³ In be ə, m'el'se kadi ari njay. De kare ki Ndil Luwə ɔr non'a ki a ene: «Ndɔl in do Jeju'ti» goto. Taa de madi ki a ene: «Jeju in Burəbe» kanji kadi Ndil Luwə ɔr non'a kaa goto to.

⁴ Kadikare'gi in dangi dangi nan Ndil Luwə ki nje kadi'de in kareba.

⁵ Kuləbər'gi to dangi dangi, nan Burəbe in kareba.

⁶ Kulə ra'gi to ta dangi dangi, nan Luwə ki kareba ə ində me njera'a'ti pəti.

⁷ Luwə adi kadikare kigo Ndil'ə'ti de ki ra kadi ra maji ki bulə de'gi pəti.

⁸ In be ə, ki gorow lə Ndil Luwə ki kare inbe kin, Luwə adi de madi kuji kelta ki kumkədi, ə adi ki nungi kuji kelta ki nyagər.

9 Ki madi, Luwə ad'a kunme kadi, ningə ki nungi adi kadikare kadi lapiya nje monyi'gi ki gorow lə Ndil ki kare inbe kin.

10 Adi ki madi, kadikare ra nya'gi ki əti bol bol; adi ki nungi, kadikare kelta ki ta Luwə'ti; ki nungi, kadikare kər row ninn Ndil Luwə ki ndil'gi ki ngom nan'ti; adi ki nungi, kadikare kel ndonnta'gi ki dangi dangi; ningə adi ki nungi bay, kadikare kər ginn ta'gi ki dangi dangi tɔ.

11 Kadikare'gi inbe pəti kin, in ki gorow lə Ndil ki kare inbe kin ə Luwə adi'n de ki ra kigo me ndigi'ti lə'ne.

12 Toki darɔ de in kareba, nan aw ki ngann rɔ'gi ngayn, ngann rɔ'gi ki ngayn kin, re banyi nan to ri kaa, in darɔ ki kare. De'gi pəti ki indəi rɔ'de nan'ti ki Kirisiti kaa toi be tɔ.

13 Tado j'in pəti, Juwipi'gi ki Gireki'gi; bər'gi ki de'gi ki in de'gi dɔ rɔ'de; j'ingəi batəm me Ndil'ti ki kareba. Taa j'anyinan mann me Ndil'ti ki kare inbe kin tɔ.

14 Darɔ de in ngonn rɔ ki kareba el, nan in ngann rɔ'gi ki dangi dangi.

15 Kin ə re nja ene: «M'in ji el, adi m'in ki kare dann ngann rɔgi'ti el», ningə k'el'ə ki be kin par ə ɔr nja kɔ dann ngann rɔ'gi'ti el.

16 Kin ə re mbi ene: «M'in kum el, adi m'in ki kare dann ngann rɔ'gi'ti el», ningə k'el'ə ki be kin par ə ɔr mbi kɔ dann ngann rɔ'gi'ti el.

17 Kin ə re darɔ pəti in kum ə, de a oo ta bann wa? Kin ə re darɔ pəti in mbi ə, de a əti banyi nya bann wa?

18 Ki rɔta'ti, Luwə ində ngann rɔ'gi kare kare ki kulə ki sɔw dɔ'de kigo ndigi'ti lə'ne.

19 Kin ə re ngann rɔ'gi pəti in ngonn rɔ ki kareba ningə, de a elta lə darɔ el.

20 Ngann rɔ'je'gi in ngayn nan darɔ'je in kareba.

21 Ningə lo kadi kum el ji ene: «M'ge'i el», goto; taa lo kadi dɔ el nja ene: «M'ge'i el», goto tɔ.

22 Ngann rɔ'je'gi madi ki toi to nya ki tɔgi'de goto be kin, ai ki nda'de ngayn.

23 Ningə, ngann rɔ'je'gi ki j'oyi'de to nya madi el me rɔ'gi'ti kin ə, j'oyi go'de ngayn. Ə nje ki j'oyi'de to nya ki maji kelta'a el kin ə ji ngəmi'de maji tɔ.

24 Ngann rɔ'je'gi ki ingəi kɔsikurə, gəri kɔsikurə el nga. Luwə ində'je ki ngann rɔ'je'gi ki dangi dangi, ningə ngann rɔ'je'gi ki kɔsikurə du'de, Luwə ɔsi kurə'de ngayn.

25 Luwə ra be kadi gangi nan goto me darɔ'ti. Ningə kadi ngann rɔ'je'gi ki dangi dangi indəi kum'de go nan'ti pəti.

26 Adi re ngonn rɔ kare ingə kon ningə, ndəgi rɔ'je'gi pəti ingəi kon si'ə nan'ti. A re ngonn rɔ kare ingə kɔsikurə ningə, ndəgi rɔ'gi pəti ingəi kɔsikurə si'ə nan'ti tɔ.

27 Ngəsine in darɔ Kirisiti, ningə ingi kare kare pəti, in ngann rɔ darɔ ki sɔw dɔ'se.

28 In be ə, dann njekawnan'gi'ti, Luwə ində njekawkulə'gi to de'gi ki dɔkete dɔ njekawnan'gi'ti; ki nja joo, ində njekeltakita'a'gi'ti; ki nja mutə, ində njendo de'gi nya. Ningə go'ti, Luwə adi kadikare'gi ki dangi dangi, adi in kadikare ra nyakɔji'gi ki əti bol bol, ki kadikare kadi lapiya nje monyi'gi, ki kadikare ra ki nje kawnan'gi, ki kadikare kornon de'gi, ki kadikare

kel ndonnta'gi ki dangi dangi.

²⁹ Pəti in njekawkulə'gi el, pəti in de'gi ki njekeltakita Luwə'ti el, pəti in njendo de'gi nya el, pəti in njera nyakoji'gi ki əti bol bol el.

³⁰ Pəti ai ki kadikare kadi lapiya nje monyi'gi el, pəti ai ki kadikare k'el ndonnta'gi ki dangi dangi el, pəti in nje kər ginn ta'gi ki dangi dangi el.

³¹ Indəi tōgi dō rō'se'ti kadi ingəi kadikare ki bo utə ndəgə'gi, ningə m'a m'oji'se row ki maji ngayn utə ndəgə'gi.

13

Ndigi nan

¹ Kin ə m'el ndonn ta lə de'gi ki dangi dangi, eke ndonn ta lə malayka'gi mindi kaa, re ndiginan goto rō'm'ti ə m'to to ningə kasi ki bar kənyi kənyi eke gal ki siyə saki saki kam be par.

² Re m'aw ki kadikare k'elta ki ta Luwə'ti, eke kadikare gər ginn nya'gi ki to lo kiyə'ti pəti tigə, eke m'aw ki nyagər'gi pəti, eke m'aw ki kunme kadi ki tōg'ō in ngayn asi kadi m'ori'n mbal lo ki ra'a'ti kete kaa, re m'aw ki ndiginan el ə m'in nya madi el.

³ Re m'adi nyakingə'gi lə'm pəti njendoo'gi, re m'ulə darō'm por tado kingə'n tōbar kaa, re ndiginan goto rō'm'ti ə, nya kare ki m'a m'ingə me'ti goto.

⁴ De ki nje ndigi aw ki koreme, in nje ramaji, in njera ta nya el, in nje toji rō'ne el, in nje kində gu'ne el tō.

⁵ De nje ndigi a ra nya ki rɔsol el, a sangi nya tado maji læ rɔ'ne par el, a ra wongi kalangi el, taa a uwə de me'ne'ti el tɔ.

⁶ De nje ndigi a ra ronel dɔ nyara ki dana el'ti el, nan a ra ronel dɔ nya ki rɔta'ti yo.

⁷ De ki nje ndigi in nje k'inyə go majel kɔ, in njengəm go kunme kadi, aw ki kindəmedɔti, in nje koreme'ne dɔ nya'gi'ti pəti.

⁸ Ndigɔ nan a tujɔ el. Keltakita Luwə'ti a goto ndɔ madi, kelta ki ndonnta'gi ki dangi dangi a goto ndɔ madi, gər ginn nya'gi ki dangi dangi a goto ndɔ madi tɔ.

⁹ Ningə nyagər læ'je asi nan berere el, taa ta ki ta Luwə'ti ki j'isi j'eli kaa asinan berere el tɔ.

¹⁰ Loki nje kasi nan pəti a te bus ningə, nya'gi pəti ki asinan el a gotoi.

¹¹ Loki m'in ngonn bay, ta kel'm in ta kel ngonn ki du, mərta læ'm in mərta læ ngonn ki du, eke kɔjita læ'm in kɔjita læ ngonn ki du. Nan loki m'təl de ki tɔgi, m'inyə nyara læ ngonn ki du kɔ.

¹² Ki bone kin, j'isi j'oyi nya'gi to nya ki k'oo me kɔtirongi'ti be, adi j'oyi piti piti ba bay, nan ndɔ madi a re non kadi j'a j'oyi'ə ki kum'je jaja. Dɔkagilo'ti ki bone m'gər nya'gi pəti el bay, nan ndɔ madi a re non kadi m'a m'gər tokɔ Luwə gər'm rɔta'ti be tɔ.

¹³ Ki bone kin nya'gi ki mutə kin toi lo tor'de'ti, adi in: kunme kadi num, kindəmedɔti num, ndiginan num tɔ, nan in ki bo ngayn dann'de'ti in ndiginan.

Kadikare'gi ki dangi dangi ki Luwə adi njekunme'gi

¹ Kete non nya'gi'ti pəti, sangi row ndiginan ki rɔ ki tinyi kati. Ningə, kadi sangi row kadikare'gi kigo Ndil'ti tɔ. Kibo utə, in kadikare keltakita Luwə'ti.

² De ki isi elta ki ndonnta'gi ki rangi ki de'gi gəri el, isi elta ki de'gi el, nan isi elta ki Luwə, tado de ki gər do ta li'ə ki isi el goto. In ki takul Ndil Luwə ə isi el'n ta ki to lo kiyə'ti kin.

³ Ningə, de ki isi elta ki ta Luwə'ti, isi elta ki de'gi kadi awi ki kete kete me kunme kadi'ti lə'de. Si ulə dingəm me'de'ti taa isi sɔl me'de tɔ.

⁴ De ki nje kelta'gi ki dangi ki de gər do'a el, isi ra rɔ'ne inbe me kunme'ti lə'ne, nan de ki nje keltakita Luwə'ti isi ra ki njekawnan'gi pəti adi tɔgi me kunme'ti lə'de.

⁵ M'ndigi kadi ingi pəti eli ndonnta'gi ki dangi dangi ki de gər do'a el, nan ndigi lə'm ki ngayn in kadi elitakita Luwə'ti. Tado de ki njekeltakita Luwə'ti, in do de'ti ki nje kel ndonnta'gi ki rangi ki de gər do'a el. A re de madi ɔr me ta lə nje kel ndonnta'gi ki dangi dangi kakin adi njekawnan'gi pəti tɔgi me kunme'ti lə'de inbe taa.

⁶ Ngannkon'gi, kin ə bone m're rɔ'se'ti ə m'elta ki ndonnta'gi ki in gəri el ningə, maj'a in ri tado lə'se wa? Kin ə re ta lə'm ki m'el, te ki do nya ki to lo kiyə'ti adi'se el num, adi'se nyagər el num, oji'se nya ki a ra nya lo ti'ti el num, ta adi'se nyando el num tɔ ningə, nya kare ki maji ki m'ra madi'se goto.

⁷ In kah'a'ti lə nyakində'gi toki pa'gi ki tow

nal'gi ki kende'gi kakin be tɔ. Kin ə ndu'de far dangi dangi maji el ə, ra bann ə de a gəri'n ndu nal ki ndu kende wa?

⁸ Kin ə nje kɔl tow kɔl adi ar njay el ə a ində dɔ rɔ'ne dana kadi aw rɔ wa?

⁹ Be tɔ ə, in nje kel ndonnta'gi ki dangi dangi ki de gər el kaa toi be tɔ. Kin ə ta ki eli, de gər dɔ'a el ə, ra bann be ə a gər me'ə wa? A gər me'ə el tado isi elita lə'se me nəl'ti kɔ kare.

¹⁰ Kadi in gəri toki ndonnta'gi in ngayn me dɔnangi'ti. Ningə ta'gi ki dangi dangi kin pəti, kɔr me'de to non.

¹¹ Kin ə re m'gər me ta ki de a el'm el ningə, de'ə kin a oo'm to mbah rɔ'ne'ti, ə m'in kaa m'a m'oo'ə to mbah rɔ'm'ti tɔ.

¹² Be tɔ ə, toki isi sangi kadikare'gi kigo Ndil'ti, sangi ki rɔ ki tinyi kati, nan k'in ə kadi in kadikare ki a ra ki njekawnan'gi adi tɔgi ki taa me kunme'ti lə'de.

¹³ Ningə de ki nje kel ndonnta'gi ki dangi dangi ki de gər dɔ'a el kin, maji kadi dɔji Luwə kumkədi kɔr ginn'ə kadi de'gi gəri.

¹⁴ Tado re m'elta ki Luwə ki ndonnta'gi ki dangi dangi ki de gər me'ə el ə, me Ndil'ti m'elta ki Luwə, nan nyagər lə'm ra kulə el.

¹⁵ Ningə nya ki kadi m'ra ə to kin: M'a m'elta ki Luwə me ndil'ti, nan m'a m'elta ki nyagər tɔ. M'a m'osi pa me ndil'ti, nan m'a m'osi pa ki nyagər tɔ.

¹⁶ Kin ə m'ra oyo Luwə me ndil'ti par, ki kanji kadi de ki isi mbunə nje kawnan'gi'ti gər dɔ'a el ningə, bann be ə a ra «Amen» dɔ'ti wa?

¹⁷ Re in ra oyo Luwə lə'i maji ngayn kaa, lo kadi ra maji ki de ki isi mbunə njekawnan'gi'ti

goto.

18 Ki takul Luwə ə m'gər'n kel ndonnta'gi ki dangi dangi ki de gər dɔ'a el mutə'se pəti.

19 Nan non njekawnan'gi'ti ə, m'ndigi k'el kur ta'gi mi ki de'gi gəri dɔ'a kadi m'ndo'n nya njekawnan'gi, maji utə kadi m'elta ngayn ki ndonnta'gi ki de gər dɔ'a el.

20 Ngannkon'm'gi, ononyi'se kadi ta kel'se to to ta kel ngann'gi ki du be. Re ɔjidɔ majel ningə, toi to ngann'gi ki du, nan re ɔjidɔ ta ki k'el ə, maji kadi ta kel'se in ta kel de'gi ki tɔgi gangi.

21 Ndangi me makitu Ndukun'ti lə Luwə eyina: «M'a m'elta ginn de'gi kin ki ndonn ta ki mbah, m'a m'ndumə ta mbah'gi kadi m'el'n'de ta. Be kaa, a oyi dɔ ta lə'm el*.»

22 In be ə kadikare k'elta ndonnta'gi ki dangi dangi ki de oo dɔ'a el in nyakɔji tado de'gi ki gəri Luwə el, um in tado nje ki uni me'de el. Ningə, kadikare k'elta ki ta Luwə'ti in nyakɔji tado nje ki uni me'de um in tado de'gi ki gəri Luwə el el.

23 Kin ə toki Njekawnan'gi pəti kawinan, ningə eli ndonnta'gi ki dangi dangi ki de gər dɔ'a el, ə de'gi madi ki gəri ta lə Luwə maji el bay, eke nje ki uni me'de adi Luwə el, rei lo kawnan'ti kin ə a bari'se mbo'gi el wa?

24 Kin ə re njekunme'gi pəti elitakita Luwə'ti, ə njekunme'gi el, eke de ki gər ta lə Luwə maji el bay ur kəy kaa, ta'gi ki ta Luwə'ti ki de'gi pəti eli kin a uwə ki ta, taa a ra kadi gər toki n'in njeramajel tɔ.

---

* 14:21 14.21 Ejay 28.11-12

25 Merta'gi ki me'ə'ti a kujəi ki taga. Ningə a osi nanga non Luwə'ti ene: «Ki rəta'ti, m'gər kadi Luwə in dann'se'ti ne.»

Maji kadi njekunme'gi rai nya'gi ki row'ə row'ə lo kawnan'gi'ti lə'de

26 Ngannkon'm'gi, ri'gi ə maji ra lo kawnan'gi'ti lə'se wa? Loki kawinan, de madi osi pa, de madi ndo nya, de madi ɔr ginn nya ki to lo kiyə'ti, de madi el ndonnta'gi ki de gər dɔ'a el, ningə de madi ki rangi isi non to nje mbəl ta kakin tɔ. Kadi nya'gi kin pəti ra ki njekawnan'gi adi tɔgi me kunme'ti lə'de.

27 Re de'gi madi gei k'el ndonnta'gi ki de gər dɔ'a el ningə, maji kadi in joo el ə mutə be par taa. Ningə kadi elita ɔsi go nan go nan, ə kadi nje kɔr ginn ta kakin to tɔ taa.

28 Re de ki kadi ɔr ginn ta lə'de kin goto dann njekawnan'gi'ti ningə, maji kadi sii ta'de mbo. Elita ki darɔ de inbe num ki Luwə num me'de'ti par.

29 Ki ɔjido de'gi ki njekeltakita Luwə'ti, maji kadi de'gi joo eke mutə inbe elita dann'de'ti, ningə ndəgə'gi indəi manji ta lə'de oy.

30 Re Luwə elta ki de madi ki rangi dann nje kawnan'gi'ti ningə, maji kadi njekeltakita Luwə'ti ki kete uti ta'ne dɔ kelta'ti.

31 Tado ingi pəti, asi kadi elitakita Luwə'ti ɔsi go nan go nan kadi ndoi nan nya, uləi dingəm me nan'ti.

32 *De'gi ki njekeltakita Luwə'ti awi ki tɔgi dɔ kadikare'ti ki Luwə adi'de.

33 Tado Luwə in Luwə ki njera nya ki ta'a ala mban el, nan in Luwə ki nje kadi de'gi kisimaji.

Toki njekawnan'gi isi rai dann'de'ti lo'gi'ti ki dangi dangi,

³⁴ maji kadi dene'gi sii ki ta'de mbo dann njekawnan'gi'ti. De adi'de tarow kadi elita el. Ningə, kadi uləi dɔ'de ginn tɔgi'ti toki ndukun el'n.

³⁵ Re nya madi ki gəri ginn'ə ar njay el to ningə, kadi dəji ngaw'de'gi me kəy'ti. Tado in nya ki gorow'ə'ti el kadi dene elta dann njekawnan'gi'ti.

³⁶ In ingi par ə ta lə Luwə ulə ngirə'ne rɔ'se'ti kete wa? Eke ingi par ə re te dann'se'ti wa?

³⁷ Re de madi mər me'ne'ti kadi n'in njekeltakita Luwə'ti, eke n'in nje kaw ki kadikare lə Ndil ningə, maji kadi de'ə gər toki nya'gi ki m'ndangi m'adi'se kin in rɔ Burəbe'ti.

³⁸ Re de madi mbəti kadi gər nya'gi kin ningə, to taga kadi Luwə gər de'ə kin el tɔ.

³⁹ Be ə, ngannkon'm'gi, sangi row kadi elita ki ta Luwə'ti, ningə ononyi'se kadi ɔgi dɔ kel ndonnta'gi ki de gər dɔ'a el.

⁴⁰ Nan k'in ə kadi nya'gi pəti rai nya gorow'ə'ti um alai mban el.

15

Ta kində taa lə Jeju Kirisiti lo koy'ti

¹ Ngannkon'm'gi, m'olo me'se dɔ Poyta'ti ki maji ki ndɔ ki m'ilə'se mbər'ə kete kakin. In ta ki taai ə uwəi go'ə sə'm biti bone.

² In Poyta ki maji kin ə adi'se kaji, loki uwəi go'ə sə'm toki ndɔki m'ilə'n'se mbər'ə. Re in be el ningə, kunme lə'se in nya ki pasira kare.

³ Tado nyando ki dokete ki madi'se in nyando ki m'inbe e m'taa. Adi in Kirisiti ki oy tado majel'gi la'je toki makitu la Luwa el'n*.

⁴ Duwi'e ra ndo muta ninga te lo koy'ti toki ndangi me Makitu'ti la Luwa†.

⁵ Te bus ki ro Piyar'ti taa ki ro njendo'gi'ti ki dogi gidu in joo t‡.

⁶ Go'ti gogi ninga, te bus ki ro ngannkon'nan'gi'ti ki asi bu mi ki gidu ki kawinan. De'gi ngayn dann de'gi'ti kin sii ki do'de taa bay. Ki madi'gi dann'de'ti e oyi.

⁷ Go'ti bay, te bus ki ro Jaki'ti taa ki ro njekawkulog'gi'ti peti to.

⁸ Go'de'ti peti ninga, te ki ro'm'ti bus, m'in ki m'in ngonni ki kor§.

⁹ M'in ki du dann njekawkulog'gi'ti peti, tado m'asi kadi de bari'm nje kawkulu el. M'asi el, tado m'in nje kadi kon Njekawnan'gi la Luwa*.

¹⁰ Nan in ki takul memaji la Luwa e m'tal'n de ki be kin bone. Ninga memaji li'e tado la'm in nya ki pasira el to. Tado m'ra kulu m'uta ndagi njekawkulog'gi peti. K'in e in m'in ki do'm e m'ra kulu kin el, nan in memaji la Luwa e in sa'm.

¹¹ In be e, re in m'in eke ndagi njekawkulog'gi kaa, in Poyta ki maji ki kare inbe kin e j'isi j'il'e se mber'e kadi uni me'se.

Ta kindu taa la nje koy'gi lo koy'ti

---

* **15:3 15.3** Ejay 53.5-12 † **15:4 15.4** Pa'gi 16.10; Oje 6.2 ‡ **15:5 15.5** Luk 24.34, 36; Mat 28.16-17; Mrk 16.14; Jan 20.19 § **15:8 15.8** KNK 9.3-6 * **15:9 15.9** KNK 8.3

12 J'in j'isi j'ilømbør kindø taa læ Kirisiti lo koy'ti, ø de'gi madi dann'se'ti eyina: «Nje koy'gi a indøi taa lo koy'ti el» tø kin, in ta ki bann dana?

13 Re nje koy'gi a indøi taa lo koy'ti el ningø, Kirisiti kaa indø taa lo koy'ti el tø.

14 Ø re Kirisiti indø taa lo koy'ti el ningø, j'ilømbør pasira kare, taa kunme læ'se ka in nya ki pasira tø.

15 Re in ki røta'ti, kadi nje koy'gi a indøi taa lo koy'ti el, ø j'ingi j'eli j'eyina: «Luwø te ki Kirisiti lo koy'ti» ningø, lo kin'ti, ji tøl nje mannaji ki ngom dø Luwø'ti. Tadó Luwø te ki Kirisiti lo koy'ti el.

16 Re nje koy'gi a indøi taa lo koy'ti el ningø, Kirisiti ka indø taa lo koy'ti el tø.

17 Ø re Kirisiti indø taa lo koy'ti el ningø, kunme kadi læ'se in nya ki pasira kare, sii me majel'ti læ'se ba ðay.

18 Ningø nje'gi ki oyi me tø Kirisiti'ti kaa ta'de tyni kø tø.

19 Re nya kindømedøti læ'je ki j'uni me'je dø'ti me tø Kirisiti in tadó nya'gi ki ðone par ningø, j'in nje kumtondoo ki utø ndøgi de'gi pøti.

20 Nan k'in ø, Kirisiti indø taa dann njekoy'gi'ti toki røta'ti. In kandi ki døkete læ nje'gi ki oyi.

21 Ningø, toki in ki gorow læ de ki kare ø koy re'n dø de'gi'ti me dønangi'ti kakin ø, ki gorow læ de ki kare, nje koy'gi a indøi taa lo koy'ti tø.

22 Toki koy øri'n go de'gi'ti pøti me tø Adam'ti kakin ø, de'gi pøti a tøli kadi sii ki dø'de taa me tø Kirisiti tø†.

† 15:22 15.22 Lotum 3.17-19; Røm 5.12-21

23 Kin ə, kində taa lo koy'ti kin a in kigo lowə go lowə. Kirisiti a ində taa kete to kandi ki dəkete, ningə dəkagilo təl'ə'ti, nje'gi ki uni me'de adi'ə a indəi taa lo koy'ti tɔ.

24 Go nya'gi'ti kin pəti ningə dɔboy nya'gi a re. Kirisiti a tujɪ ndil'gi ki majel, ki tɔgi konbe'gi, ki tɔgi ndil'gi ki majel, bay taa a təl ki konbe adi Luwə ki Baw.

25 Tado, maji kadi Kirisiti a onbe bitɪ kadi Luwə ulə njeban'gi li'ə ginn nja'a'ti‡.

26 Ningə, njeban ki dɔboy'ti ki a tuj'ə in koy.

27 Tado makitu lə Luwə ene: «Luwə ulə nya'gi pəti ginn nja'a'ti§.» Ningə k'el k'ene «nya'gi pəti in ginn tɔg'ɔ'ti» kin ɔji kadi Luwə in ginn tɔgi'ti lə Kirisiti tɔ el. In Luwə ə ulə nya'gi pəti ginn tɔgi'ti lə Kirisiti.

28 Dəkagilo ki nya'gi pəti in ginn tɔgi'ti lə Kirisiti ningə, Ngonn inbe ki dɔ'ne a ulə dɔ'ne ginn tɔgi'ti lə Luwə ki njekulə nya'gi pəti ginn tɔg'ɔ'ti, kadi Luwə in nya'gi pəti me nya'gi'ti pəti tɔ.

29 Re in be el ningə, nje'gi ki adi isi rai'de batəm tado njekoy'gi'ti kin a rai be tado kingə ri me'ti wa? A ingəi ri me'ti loki nje koy'gi a indəi taa lo koy'ti el wa?

30 Taa j'inbe kaa, ki tado ri ə ki ndɔ'gi pəti j'uləi rɔ'je ji koy'ti wa?

31 Ki rɔta'ti, ngannkon'm'gi, ki ndɔ'gi kare kare pəti m'ra ta koy'ti. Ningə m'ingə rɔnel ki takul'se ki kində rɔ nan'ti lə'je me tɔ Jeju Kirisiti, ki in Burəbe lə'je.

---

‡ 15:25 15.25 Pa'gi 110.1 § 15:27 15.27 Pa'gi 8.7

³² Me febo'ti ki Epeji, m'ro ki da'gi ki mu. Ningə re in ki gorow nyara lə daro par ə, in ri ə m'a m'ingə me'ti wa? Re nje koy'gi a indəi taa lo koy'ti el ningə, adi «j'usoi ge j'anyinan ge nan lo ti ə j'a j'oyi*.»

³³ Ədi ro'se el, «Ndole nan ki njeramajel ə a təl njeramajel to.»

³⁴ Maji kadi in təli mərita ki maji, ə inyəi ta ra majel. Tado de'gi madi ngayn dann'se'ti gəri Luwə el. M'elta kin be kadi adi'se rəsəl.

Daro ki ində taa lo koy'ti

³⁵ De'gi madi a dəji ta eyina ke ki gorow ki bann ə de'gi a indəi taa lo koy'ti wa? Eke a indəi taa ki daro ki bann wa?

³⁶ In mbo de'gi, kandi ko ki diw kin, re oy el ə, a uwə el to.

³⁷ Ningə in daro nya inbe ki diw kin ə a uwə el, nan in kanda ki me'ti. Domaji ə in kandi tei, eke kandi nya madi ki rangi.

³⁸ Luwə inbe ad'a daro kigo me ndigi'ti lə'ne. Ningə kandi nya ki ra ra kaa, Luwə ad'a kadi ro ki sow do'a.

³⁹ Daro'gi pəti toi dangi dangi um taainan el. Daro de'gi to ta dangi, daro da'gi to ta dangi, daro yəl'gi to ta dangi, taa daro kanji'gi to ta dangi to.

⁴⁰ Nyakində'gi ki doran'ti, ndolo'de in dangi taa nyakində'gi ki donangi'ti ne ndolo'de in ta dangi to.

⁴¹ Kadi osi ta dangi, nanyi nda ta dangi, taa mee'gi ndonyi'de to ta dangi to. Ningə daro mee'gi inbe kin kaa ndonyi'de to dangi dangi bay to.

---

* 15:32 15.32 Ejay 22.13

⁴² Be ə, kində taa lə koy'ti lə nje koy'gi kaa to be tɔ. Darɔ de ki duw in darɔ ki a ndu'm, nan darɔ ki a ində taa lo koy'ti in darɔ ki a ndu'm el.

⁴³ Duwi'ə to darɔ ki dangi'ti, nan a te lo koy'ti ki darɔ ki kɔsikurə; duwi'ə to darɔ ki tɔg'ɔ goto, nan a te ki darɔ ki tɔgi.

⁴⁴ Duwi'ə to darɔ de, nan a te lo koy'ti ki darɔ kigo Ndil'ti. Toki darɔ kigo lo de'ti to kakin ə, darɔ kigo ndil'ti kaa to non tɔ.

⁴⁵ In be ə, makitu lə Luwə ene: «Adam ki dɔkete in de ki nje kisi ki dɔ'ne taa†», ningə Adam ki dɔboy'ti in Ndil ki nje kadi de'gi kaji.

⁴⁶ In Adam kigo Ndil'ti ə re kete el, nan in in kigo darɔ'ti ə re kete, ningə in kigo Ndil'ti uti go'ə.

⁴⁷ Adam ki dɔkete in de ki dɔnangi'ti ne, tado in bu dɔnangi ə Luwə uwə. Nan Adam ki nja joo in dɔran'ti taa ə re.

⁴⁸ Be ə, de ki Luwə ra'a ki bu dɔnangi ta nan ki nyakində'gi ki dɔnangi'ti ne, ə de ki in dɔran'ti taa, ta nan ki nyakində'gi ki dɔran'ti taa tɔ.

⁴⁹ Ningə, toki ji tai nan ki de ki rai'ə ki bu dɔnangi kakin ə, j'a tai nan ki in ki in dɔran'ti taa tɔ.

⁵⁰ Ngannkon'm'gi, m'el'se madi oy toki darɔ ki mosi asi kadi oo Konbe lə Luwə el, taa darɔ ki ndum asi kadi te lo'ti ki dum ndum, el tɔ.

⁵¹ M'ge kadi in gəri nya ki to lo kiyə'ti kin: J'in pəti j'a j'oyi el, nan j'in pəti j'a mbəli rɔ'je.

⁵² Tow ki dɔboy'ti a bar ningə, to to bəlkum ki kində sipi be par ə de'gi pəti a mbəli. Lokɔ tow

---

† 15:45 15.45 Lotum 2, 7

a bar ningə, nje koy'gi a indəi taa ki rə ki a dum ndum, ningə j'in, j'a mbəl rə'je.

⁵³ Tado maji kadi rə ki ndum təl rə ki dum ndum, taa rə ki koy kadi təl rə ki dum koy num tə.

⁵⁴ Loki rə ki ndum a təl rə ki dum ndum, ə rə ki koy a təl rə ki dum koy ningə, ta ki makitu lə Luwə ene:

«Rə tətə koy bitit‡» kin təlta'ne.

⁵⁵ «In koy, tətə rə lə'i in ra wa?

In koy, kəngi in ra wa§?»

⁵⁶ Kəngi koy in majel, ningə togi majel in ndukun tə.

⁵⁷ Adi ji rai oyo Luwə ki adi ji tətə rə ki takul Burəbe lə'je Jēju Kirisiti.

⁵⁸ Lo kin'ti, ngannkon'm'gi ki njendigi lə'm, uwəi togi'se ba, rai də nja'se'ti me kulə'ti lə Burəbe kanji kor kə. Tado kon ki isi ingəi me kulə'ti lə Luwə kin in kare pasira el.

16

Nyakaw tado njekawnan'gi ki Jerujalem

¹ Ki ojido nyakaw tado lə de'gi lə Luwə ki sii Jerujalem'ti*, m'dəji'se kadi rai toki m'oji'n Njekawnan'gi ki donangi Galasi'ti kin be tə.

² M'el'se kadi ndə ki dəkete lə ndə'gi ki siri pətə, kadi de ki ra dann'se'ti, or nya me nya'ti lə'ne ində taa dangi tado kulə kin. Kadi or kigo tog'ə'ti ki Luwə adi'n'ə. Rai be kadi m're bay taa in kawi nya, el.

---

‡ 15:54 15.54 Ejay 25.8 § 15:55 15.55 Oje 13.14 * 16:1 16.1
Röm 15.25-26

³ Ningə, dəkagilo ki m'a m'te dann'se'ti ə, m'a m'ulə ki de'gi ki inbe'gi mbəti'de, Jerujalem'ti. M'a m'adi'de makitu ji'de'ti kadi awi ki kadikare'gi lə'se.

⁴ A kin ə re to kadi m'inbe m'aw ki rə'm ningə, a awi sə'm nan'ti tə.

Kəji kaw mbah lə Pol

⁵ M'a m'te rə'se'ti non ki tarow ki Maseduwann'ti. Tado, m'a m'ində dənangi ki Maseduwann gangi†.

⁶ Dəmajə ə, m'a m'ra ndə'gi rə'se'ti. Be el ə bar kaa a gangi də'm'ti rə'se'ti, kadi to indəi m'in ta row'ti adi m'aw lo ki maji kadi m'aw'ti.

⁷ Kaw'm kin, m'ge kadi re Luwə ndigi sə'm də'ti ningə, m'ra sese ndə'gi asi tati. Kadi m'oo'se ki nja'm taa par el.

⁸ Ningə, m'a m'nji me bebo'ti ki Epeji biti dəkagilo Pantəkoti'ti.

⁹ Nje bangi lə'm in ngayn Epeji'ti, nan tarow to tagira non'm'ti bətəngi kadi m'ra kulə lə'm‡.

¹⁰ Re Timote re te dann'se'ti ningə§, rai'ə adi in ki rənel dann'se'ti, tado in ka isi ra kulə lə Burəbe to m'in be tə.

¹¹ Kadi de madi kare dann'se'ti kid'ə el. Ningə kadi indəi'ə ta row'ti kadi re te rə'm'ti ki maji. Tado m'nji m'nginə ki ndəgi ngannkon'je'gi.

¹² Ki əjidə ngonkon'je Apolosi, m'ulə dingəm me'ə'ti ngayn kadi aw rə'se'ti, ində rə'ne nan'ti ki ngannkon'gi ki isi awi ki rə'se'ti, nan me'ə

---

† 16:5 16.5 KNK 19.21 ‡ 16:9 16.9 8-9; KNK 19.8-10 § 16:10 16.10 4.17

ndigi kaw ki ngosine'ti kin el bay*. Ndo ki inge row e a aw bay.

Ta ki kaji ki doboy'ti ki kuwe ji nan

¹³ Sii do nja'se, e rai lo ra'se'ti me kunme'ti le'se, rai dingem e uwei togi'se ba.

¹⁴ Maji kadi rai kul'e'gi peti me ndigi nan'ti.

¹⁵ Ngannkon'm'gi, m'gar kadi in gari Stepanasi ki de'gi ki me kay'ti li'e maji†. In de'gi ki dokete ki uni me'de donangi'ti ki Akay. Ninge, kigo me ndigi'ti le'de, uni ro'de kadi rai ki de'gi le Luwe. Be e, m'daji'se nya kare bay.

¹⁶ Maji kadi, in teli ro'se go ta'ti le de'gi ki be kin, e in teli ro'se go ta'ti le de'gi ki indai ro'de ta kul'e'ti isi rai se'de to.

¹⁷ Ro'm nel'm ngayn do re'ti le Stepanasi, ki Fortunatus, ki Akaykus. Tado, rai nya'gi ngayn adi m'in tor'se'ti.

¹⁸ Uwei hangal'm indai nanga toki rai sese kakin be to. Maji kadi gari kosikure de'gi ki be kin.

¹⁹ Njekawnan'gi ki donangi Aji'ti uwei ji'se. Akilasi in ki Pisisil‡, nan'ti ki njekawnan'gi ki sii me kay'ti le'de uwei ji'se ngayn to.

²⁰ Ngannkon'gi peti uwei ji'se. Maji kadi uwei ji nan mbun'e'se'ti ki ronel.

²¹ Ninge, in m'in Pol inbe e m'ndangi ta kuwe ji kin ki ji'm.

²² Re de madi dann'se'ti ndigi Luwe el ninge, kadi Luwe man'a. Maranata, Burabe re.

²³ Kadi memaji le Burabe Jeju in nan'ti sese.

---

* **16:12 16.12** KNK 18.24 † **16:15 16.15** 1.16 ‡ **16:19 16.19** KNK 18.2

²⁴ M'ndigi'se kare kare pəti me kində rə nan'ti me tə Jeju Kirisiti.

Ta lə Luwə Kunmindɪ kɪ Sigi
New Testament in Gor

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Gor

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 2 May 2025 from source files
dated 3 May 2025

2c67456e-bce1-5ef4-9c95-47d2d9335aa4